

CERAMICA DIN LOCUINȚELE ULTIMULUI NIVEL AL TELL - ULUI DE LA VITĂNEȘTI 'MĂGURICE' (JUD. TELEORMAN)

Ion TORCICĂ *
Pavel MIREA *
Katia MOLDOVEANU **
Andreea BÎRZU **

Abstract: *This article discusses the pottery discovered during the excavation of nine burnt houses belonging to the last habitation level (Gumelnița B1) at Vitănești 'Măgurice' tell settlement. The ceramic material was discovered within the destruction layers of the houses, in proximity to the combustion structures (hearths/ovens), as well as in the burnt clay assemblages that could indicate the limits of the house surface. For house L.14 a special location was observed where the pots were specifically used perhaps for the storage of grains. Regarding the shape, a relatively small number of types could be assessed but with numerous variants. The double truncated-cone shaped vessels can be large, decorated with barbotine, embossed strips, incisions sometimes white filled, and conical or cylindrical knobs or even small handles. The truncated-cone shaped vessels are represented by those with short-necks and large sizes, as well as by those with rounded shoulders, some of them used also for storage, and by various types of dishes. Globular and semi-globular shaped vessels are known from the inventories of most of the houses. Some of them are highly decorated. Among the small vessels there are numerous types and variants of cups and lids. Some vessels discovered in the burnt houses can be considered special finds due to their special shape and decoration (anthropomorphic vessels, triple twin vessel). They may be included into the category with special functions, possibly related to the domestic cult.*

Rezumat: *Articolul prezintă ceramica descoperită în cele nouă structuri de locuire aparținând ultimului nivel de locuire (Gumelnița B1) din tell-ul de la Vitănești 'Măgurice'. Materialul ceramic a fost descoperit în cadrul nivelurilor de distrugere incendiată a acestora, lângă structurile de combustie, cât și în aglomerări ce ar putea indica limite ale locuințelor. În cazul locuinței L.14 se poate vorbi chiar despre existența unui spațiu special cu vase modelate anume pentru depozitarea posibil a cerealelor. În privința formei au putut fi delimitate un număr relativ redus de tipuri dar cu numeroase variante. Vasele bitronconice pot fi de mari dimensiuni, fiind decorate cu barbotină, benzi în relief, incizii uneori încrustate cu pastă albă, prezentând și butoni conici sau cilindrici sau chiar mici toarte. Vasele tronconice sunt reprezentate de exemplarele cu gât scurt, de mari dimensiuni, de cele cu umărul rotunjit, unele utilizate și ele pentru stocare, cât și de diferitele tipuri de străchini. Vasele globulare și semiglobulare sunt cunoscute din inventarul majorității locuințelor. Unele dintre ele sunt extrem de decorate. Printre vasele de mici dimensiuni se găsesc numeroase tipuri și variante de cupe și capace. Între vasele provenite din structurile de locuire unele ies în evidență datorită formei speciale și a decorului (vase antropomorfe, vas triplu). Ele pot fi incluse în categoria recipientelor cu funcții speciale, posibil legate de cult.*

Keywords: *Gumelnița - phase B1; pottery; tell settlement; Vitănești 'Măgurice'.*

Cuvinte cheie: *ceramică, Gumelnița - faza B1, tell, Vitănești 'Măgurice'.*

* Muzeul Județean Teleorman, str. 1848, nr. 1, 140033, Alexandria, jud. Teleorman, România;
iontorcica@yahoo.com, pavelcmirea@yahoo.com

** Muzeul Național de Istorie a României, Calea Victoriei, nr. 12, sector 3, 030026, București, România;
katia.moldoveanu@gmail.com, birzuandreea@yahoo.com

Introducere

Începute în anul 1993, cercetările de pe *tell*-ul eneolitic de la Vitănești au vizat încă de la început săparea progresivă, pe niveluri, a așezării, sondaje stratigrafice și stabilirea relațiilor cu mediul înconjurător (Andreescu, Mirea și Apope 2003; Andreescu *et al.* 2009a; 2022). Ultimul nivel eneolitic a fost epuizat în anul 2012, iar în anii următori a fost vizat penultimul nivel (Andreescu *et al.* 2022: 462). Publicarea situațiilor arheologice și a materialelor arheologice s-a realizat într-o mică măsură, urmărindu-se diferite problematici și anumite categorii de artefacte (Moldoveanu 2008; Torcică 2010; 2012; 2017; 2018a-c; Andreescu și Moldoveanu 2011; 2013).

Prezentul studiu urmărește publicarea materialului ceramic din ultimul nivel, datat în faza B1 a culturii Gumelnița (Andreescu, Mirea și Apope 2003). S-a optat pentru o abordare tipologică urmărindu-se în special forma și decorul vaselor, deoarece informațiile existente pentru ceramica din faza B1 a culturii Gumelnița sunt destul de reduse - vezi săpăturile de la Căscioarele, Măgura Jilavele, Bucșani și Pietrele (Dumitrescu 1925; Comșa 1976; Bem 2001; Berciu 1956; Reingruber 2012). Nu au fost neglijate nici informațiile despre tipurile de pastă, tehnicile de modelare și tipul de ardere folosită.

Materialul ceramic provine din nouă structuri de locuire ce au fost cercetate pe parcursul campaniilor 1994-1999, 2006 și 2008-2012. Structurile L.1-L.4 și L.6 au fost descoperite în sectorul SX al *tell*-ului iar celelalte (L.13-L.16) în sectorul SY (Andreescu *et al.* 2022). Pe parcursul cercetării arheologice au fost adoptate diferite tehnici și metode de săpătură în funcție de situațiile specifice întâlnite. Restaurarea materialului ceramic s-a realizat în etape în cadrul laboratorului de restaurare al Muzeului Județean Teleorman¹.

Contextul descoperirii

Materialul ceramic din structurile de locuire aparținând nivelului Gumelnița B1, a fost descoperit în cadrul straturilor de distrugere incendiată a acestora. Încă de la început se poate preciza că starea de conservare a vaselor și gradul lor de întregire sunt direct proporționale cu stadiul de conservare a structurilor de locuire. Perturbațiile stratigrafice de orice fel ce au afectat suprafața *tell*-ului (gropi vechi și contemporane) au sfârșit prin a afecta și materialul ceramic din locuințe. Lucrările agricole au distrus și ele o parte din contextul arheologic. În campania din anul 2008 s-a observat că arătura adâncă a dislocat o parte din materialul locuințelor L.13-L.15 (Planșele VI.1, 2, VIII.1, 5 și IX.1, 2) (Andreescu *et al.* 2009b: 229). Același fapt fusese documentat în anii '90 și pentru L.1 și L.2 (Planșele I.1-3, 5, 6 și II.1).

Locuința L.1 a acoperit o suprafață ce cuprindea în sectorul SX carourile M-R 1-5, O-P 1-3, fiind formată din mase de chirpici și chirpici pulverulent (Planșa I.1, 2). Ceramica, puternic fragmentată, era concentrată pe o zonă liniară ce cuprindea mari porțiuni din carourile P1, R1, R2 dar și zona caroului P3 (Planșa I.5, 6) (Andreescu, Mirea și Apope 2003: 76, 77, fig.4). În partea de nord au fost degajate aglomerări de fragmente ceramice, inclusiv vase sparte *in situ* (Andreescu și Borțun 1995: 100; Andreescu, Mirea și Apope 2003: 76, 77). Nu excludem posibilitatea ca acestea să fi fost poziționate de-a lungul unui perete. Resturile masive de chirpici și majoritatea vaselor întregibile nu au fost găsite decât într-o zonă relativ restrânsă aflată în partea stângă a uneia dintre cele două vetre (vatra nr.1), la limita nordică a locuinței (Andreescu și Borțun 1995: 100).

În sectorul SX carourile H-L 1-5 au fost degajate în 1995, pe o porțiune relativ restrânsă, resturile unei locuințe - L.2 (Planșa II.1). Cu această ocazie s-a documentat existența podelelor, a unei lavițe și a unei vetre (Planșa II.2-4). Resturile locuinței se compun dintr-o porțiune incendiată dar și o masă compactă de chirpici nears, de culoare albicioasă (Andreescu, Borțun și Mirea 1996: 136). Materialul ceramic a fost descoperit în perimetrul distrugerii.

L.3 a fost descoperită în sectorul SX, carourile A-G 1-5 și se prezenta sub forma unor mase, mai mult sau mai puțin compacte, de lut atât nears, de culoare cenușiu-albicios, cât și ars, printre care erau prinse fragmente ceramice și resturi osteologice (Planșa III.1, 2) (Andreescu, Borțun și Mirea 1996: 136; Andreescu *et al.* 1997: 78, 79). În carourile E3-F3 au apărut bucăți din chirpici ars, unele

fățuite (Plansa III.3-5), ce au fost interpretate drept resturile unui 'complex de cult' (Andreescu și Moldoveanu 2013: 143-4).

L.4 se prezenta sub forma unor aglomerări de chirpici cu fragmente ceramice prinse în ele, situate în sectorul SX, carourile S-Z 1-5 și T1,2 – U1, 2 (Plansa IV.1-3, 5). În caroul U1, peste plăcile compacte de chirpici, se găseau vase sparte pe loc, printre care unul bitronconic, de dimensiuni mari, prevăzut cu protome antropomorfe (Andreescu *et al.* 1998: 85; 2007: 398) (Plansa IV.4).

Structura L.6 a fost localizată în sectorul SX, carourile H-L 6-10, M-R 6-10 și L6-M6, fiind grav afectată de intervențiile ulterioare. Distrugerea apărea sub forma unor plăci și bucăți de chirpici ars cât și a chirpiciului pulverulent (Plansa V.1, 4). În zona vetrei a fost descoperit un vas triplu și o piesă din lut de tipul piciorului - calapod (Andreescu, Mirea și Zaharia 2000: 113; Andreescu, Mirea și Apope 2003: 78; Torcică 2017: 52, pl./V.3) (Plansa V.5). În imediata apropiere se mai găsea un vas de mari dimensiuni din pastă grosieră (Plansa V.2) și trei vase etajate, fragmentare (Plansa XI.1-3).

Distrugerea L.13. era întreruptă de perturbații stratigrafice, zonele cu chirpici fiind separate (Plansa VI.1, 2). Se poate bănuși, după orientarea generală a resturilor arse rămase, o direcție SV-NE a structurii de locuire. Grosimea maximă a distrugerii era atinsă în partea de S a locuinței, în porțiunea cu foarte multă ceramică, fiind amestecată cu aceasta sau, mai bine zis, ceramica era prinsă într-un strat de chirpici de consistență diferită. Zona cu ceramică se identifica clar în ansamblul locuinței prin abundența și concentrarea materialului de acest fel. În direcția carourile E1, F1 avea chiar o limită în linie dreaptă (linia peretelui?). Și în carourile E 2-3, F 1-3 se găsea, de asemenea, o mare cantitate de ceramică spartă *in situ* (Plansa VI.3, 4). După demontarea distrugerii de deasupra s-au putut identifica în această zonă bogată în inventar câteva vase sparte în loc, dar și numeroase fragmente de la alte recipiente, puternic amestecate (Andreescu *et al.* 2009b: 229). Toată ceramica fusese supusă unei intense arderi secundare.

Figura 1 Vitănești 'Măgurice': locuințele ultimului nivel de locuire - suprafețele maselor de chirpici și contururile aproximative ale structurilor (adaptat după Andreescu *et al.* 2022: 440, fig.4b).

Vitănești 'Măgurice': the houses from the last habitation level - the surfaces of the burnt clay assemblages and the approximate edges of these structures (adapted after Andreescu *et al.* 2022: 440, fig.4b).

În caroul F4, în partea de nord a distrugerii, după demontarea primului nivel de distrugere, s-a descoperit un 'soclu' plat, de formă circulară, aflat pe nivelul de călcare al locuinței. Acesta era realizat din lut amestecat cu pleavă, având un diametru de 25 cm și o înălțime de 5 cm. S-a constatat că a fost făcut dintr-un miez de lut amestecat cu pleavă, înconjurat de un inel circular din același material (gros de 1,5-2 cm), totul fiind bine netezit (Torcică 2017: pl.I). În jurul lui se găseau puține oase arse și vase sparte *in situ*, printre care unul de dimensiuni mari, lucrat dintr-o pastă grosieră cu foarte multă pleavă în compoziție. Posibil, acest vas a fost așezat inițial pe soclu (Torcică 2017: 42).

Descoperită în carourile H3-4, vatra ce a aparținut cel mai probabil locuinței era bine conservată. Lângă ea se găseau două străchini arse secundar, trei greutateți de lut ars și un fragment dintr-o râșniță.

Distrugerea locuinței L.14 a fost descoperită în carourile K2-3, J3-5 și K3-5, L3-5 (Planșa VII.1). Structura de locuire era adâncită în partea nordică, formând un spațiu special amenajat ce poate fi atribuit depozitării, în s-a descoperit, concentrat pe cca. 3 m², cel mai mare procent de vase sparte *in situ* din cadrul locuinței (Planșa VII.2, 3). În această zonă, după demontarea distrugerii, s-au găsit 15 vase întregibile (Andreescu *et al.* 2009b: 229). Se remarcă patru dintre ele, de mari dimensiuni, lucrate dintr-o pastă grosieră. Unul dintre acestea avea în interior o cupă întreagă și un astragal șlefuit de ovicaprină, cu un început de perforație (Torcică 2017: pl.II/3).

În carourile K3 și L3, a fost identificat o 'cutie' din lut (Planșa VII. 2). Lângă ea se găsea o amenajare compusă dintr-o râșniță și un locaș de formă dreptunghiulară aflat în fața acesteia. Câteva vase și două râșnițe fragmentare erau poziționate lângă acest complex, unde s-a conservat și podeaua locuinței.

În sectorul SY în carourile M1-M5, N1-N5 și O2-O5 s-au descoperit resturile unei locuințe incendiate ce a primit indicativul numeric L.15. Distrugerea, puternic afectată parțial de lucrările agricole, era formată dintr-o masă de lut ars la roșu-cărmăzuiu, mărunțit (Planșa VIII.1, 5). În zona de sud și centrală a acesteia dar și sub ea s-au descoperit vase sparte *in situ*, greutateți de lut, un pandantiv plat de aur și o statueta antropomorfă ce reprezintă un personaj feminin așezat pe un scaun-tron (Andreescu *et al.* 2009b: 230). Vatra era puternic deranjată, fiind poziționată spre nord (Planșa VIII.5). În zona ei au mai fost descoperite trei râșnițe fragmentare și fragmente ceramice de la vase sparte *in situ* (Andreescu *et al.* 2010: 206).

Distrugerea locuinței L.16 acoperea o zonă de culoare maroniu-roșcată datorită chirpiciului ars, mărunțit, ce se întindea în sectorul SY, carourile AII 3-5, AIII 3-6 și AIV 3-6, pe panta lină a tell-ului (Planșa IX.1, 2). În nivelul de distrugere dar și sub acesta au fost descoperite vase sparte *in situ*, întregi și întregibile, patru râșnițe fragmentare și greutateți de lut ars (Andreescu *et al.* 2010: 152) (Planșa IX.3-7). Într-unul din vase se afla un fragment distal dintr-o dălțiță de os. Concentrarea materialului ceramic se găsea în zona de vest, predominant în carourile AIII 4 și AIV 5.

Pasta, tehnici de modelare, arderea

Vasele din structurile de locuire din ultimul nivel se remarcă printr-o bună calitate a pastei din care au fost modelate. A fost bine frământată, este compactă și are ca degresant nisipul fin în diferite procentaje (Andreescu, Mirea și Apope 2003: 80) (Figura 2.a-d). În unele cazuri s-a observat folosirea, în cantități reduse, a carbonaților de calciu bine mărunțiți. Nu excludem posibilitatea ca acesta să fi făcut parte din compoziția naturală a lutului (Figura 2.a-c). Nu s-a observat folosirea ca degresanți a materialului vegetal sau a valvelor de scoici pisate.

Locuințele L.1, L.4, L.6, L.13, L.14 și L.16 au avut în cadrul inventarului ceramic vase a căror pastă iese în evidență prin raritatea ei (Figura 2.d; Planșa XII.1-11). Acestea au fost lucrate dintr-un lut cu o mare cantitate de materie vegetală (probabil pleavă) folosită ca degresant (Andreescu, Mirea și Apope 2003: 80; Torcică 2017: pl.IV). Vasele sunt lucrate ușor neglijent, au pereți groși de până la 3 cm, ce sunt neteziți destul de puțin. Majoritatea sunt vase mari ce cu greu puteau fi mutate din loc. În L.13 s-a descoperit în zona unui asemenea recipient și un 'pedestal' cilindric de lut modelat în aceeași tehnică (Torcică 2017: 42, pl.1/1-5). Se poate bănui că ar fi folosit pentru a se așeza pe el

unul dintre vasele din apropiere. Formele acestora le imită pe cele ale vaselor bitronconice mari, 'de provizii', a unor vase înalte aproape cilindrice dar și a unui vas 'etajat' de mari dimensiuni, descoperit în L.6 (Planșa XII.1). Unul dintre vasele înalte bitronconice din inventarul lui L.14 este modelat cu grijă. La exteriorul său se observă urmele de degete dispuse orizontal și oblic atât pe gât cât și în porțiunea diametrului maxim (Torcică 2017:44, pl.IV/8) (Planșa XII.9). Sub buză prezintă o canelură orizontală, iar pe corp două rânduri suprapuse de butoni, dispuși similar cu cei ai vaselor cu aceeași formă dar lucrați din pastă comună. Lângă acesta a fost descoperit capacul său, lucrat în aceeași tehnică, ce are o formă discoidală, cu o muchie puțin proeminentă (Planșa XII.8).

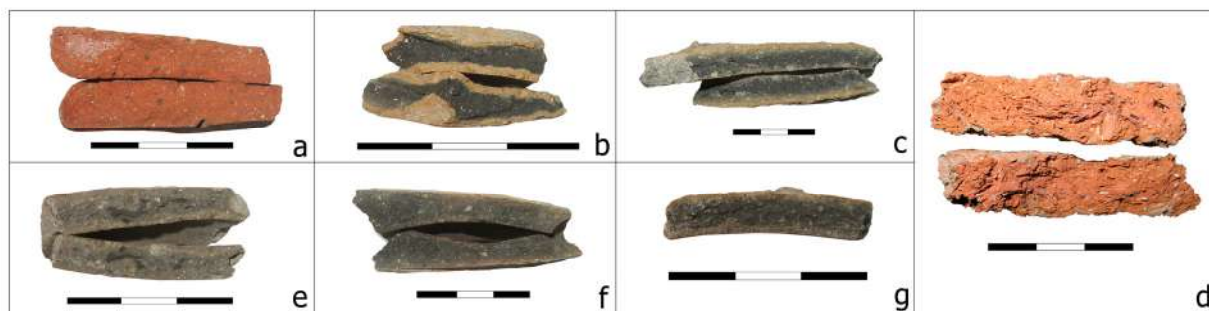

Figura 2 Tipuri de pastă întâlnită la vasele din locuințe (a-d) și din exteriorul acestora (e-g).

Various types of vessel fabric discovered inside (a-d) and outside (e-g) the burnt structures.

În modelarea vaselor s-au utilizat mai multe tehnici. În cadrul materialului din structurile de locuire s-a documentat în mod cert folosirea colacilor și a plăcilor. Acestea au fost folosite pentru ridicarea vaselor din pastă grosieră (tehnica plăcilor) (Planșa XII.1, 9) cât și a celor din pastă comună (tehnica colacilor). Ambele tehnici au dus la păstrarea la nivelul rupturii fragmentelor ceramice a șanțurilor inițiale ce au luat naștere prin suprapunerea și apăsarea atât a plăcilor cât și a colacilor de lut (Torcică 2017: pl.VI/4, 6). În cazul unui vas din L.13 s-au folosit patru rânduri suprapuse de colaci, primul fiind fixat pe fundul ce a fost modelat separat, posibil dintr-o singură bucată de lut (Planșa XXI.6). Se poate observa tehnica folosită: după suprapunerea colacilor se netezea zona de contact, adăugându-se și material suplimentar. Nu excludem și utilizarea tiparului, mai ales pentru zona inferioară a vaselor medii și mici, existând analogii la vasele descoperite la Ciolănești din Deal (jud. Teleorman) și Pietrele (jud. Giurgiu) (van As, Jacobs și Thissen 2006: 141, fig.3, Reingruber 2011: 48, abb.10).

Arderea a fost de bună calitate la materialul studiat, fiind oxidantă în proporție de 90%. Acest procent ridicat a fost dat, în mod cert, de arderea secundară la care au fost supuse recipientele și obiectele ceramice în timpul incendiului locuințelor.

Formă și decor

Vasele considerate ca făcând parte din inventarul celor nouă locuințe din faza B1 din *te//*-ul de la Vitănești se încadrează într-un număr redus de forme. Unui tip îi corespunde uneori diferite variante ce au fost create prin modificări ale raporturilor dintre diametre, a poziționării pe o axă verticală a acestora sau ale raporturilor dintre diametre și înălțimea recipientului. De asemenea, forma diferă și datorită curburilor diferite (dispuse pe registre) ale pereților.

În șase dintre locuințe s-au găsit vase ce fac parte dintr-un tip definitoriu pentru acest orizont stratigrafic (Planșele XIV.1-3; XVIII.10, 13, 14; XX.1-5; XXI.9; XXII.1-7; XXIV.1; XXV.12 și XXVI.7), ele fiind comune și nivelului B1 de la Pietrele (Berciu 1956: 530, fig. 46). Se poate considera că reprezintă o evoluție a unui tip întâlnit în Gumelnița A2 (Voinea 2005: pl. 39, 86). Sunt vase bitronconice lucrate dintr-o pastă de bună calitate, cu nisip drept degresant și având înălțimi cuprinse între 21 și 42 cm. Interiorul este bine netezit și uneori lustruit. Ele se pot încadra în categoria vaselor

de provizii. Diametrul maxim este situat la mijlocul înălțimii (Figura 3.a, b), mai rar sub jumătatea acesteia (la două vase, unul în L.13 și celălalt în L.14) (Figura 3.c). Diametrul gurii este egal sau cu puțin mai mic decât cel al bazei, zona diametrului maxim este bombată, iar pereții, în partea superioară, mai rar în cea inferioară, sunt ușor concavi (Figura 3.a-c). Pentru prima variantă (Figura 3.a), diametrul maxim depășește cu mult (de 3-4 ori) diametrul gurii, dând vaselor o formă mai bombată. Unele exemplare (întâlnite mai ales în L.13 și L.14) cu dimensiuni mai reduse (până în 30 cm înălțime) se remarcă printr-o împărțire pe registre a corpului. Două vase din L.13 au aceste zone despărțite printr-o bandă cu impresiuni dispusă orizontal (Planșa XVIII.10, 13).

Ele pot prezenta șiruri suprapuse de butoni conici sau triunghiulari aplatizați sau chiar mici toarte. Acestea pot fi dispuse vertical, pe diametrul maxim - cum este cazul vasului de mari dimensiuni din L.13 (Planșa XVIII.14), ori deasupra acestuia. În interior, la mică distanță de buză, au uneori un prag orizontal (Planșele XX.5 și XXVI.7). Suprafața corpului este acoperită cu barbotină, ce poate fi atât neorganizată cât și organizată în benzi orizontale, verticale sau oblice. Pe două vase, unul din L.6, cu toarte și altul din L.14, sunt prezente atât barbotină orizontală cât și verticală, decorându-le pe registre (Planșa XVI.2). Pe două vase din L.13 (Planșa XVIII.10, 13) barbotina verticală nu acoperă gâtul vaselor sau zona de sub diametrul maxim (Planșa XXII.2).

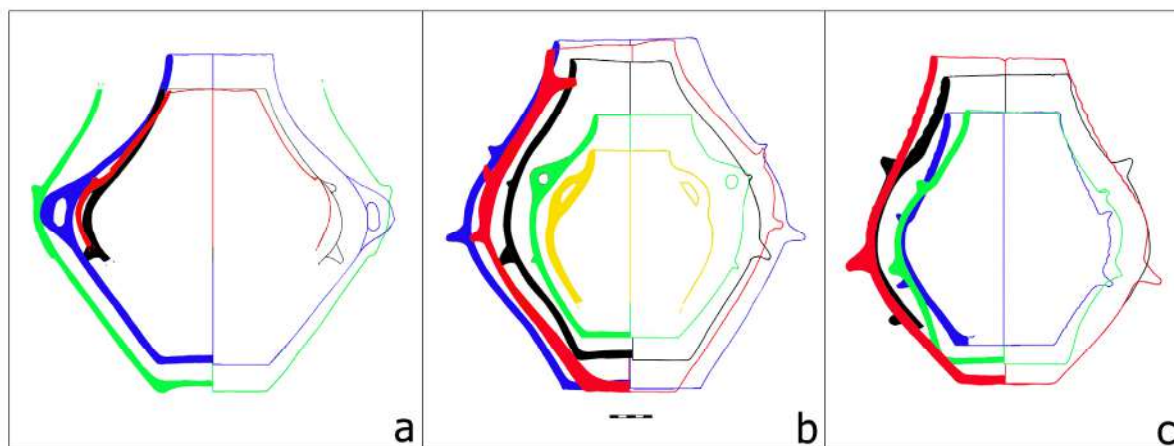

Figura 3 Variația dimensiunilor și proporțiilor pentru tipul I de vase bitronconice.

The variation in dimensions and proportions for type I of the double truncated-cone shaped vessels.

În cazul ultimei variante (Figura 3.c) ale acestui tip de vas, unele au gâtul decorat cu barbotină orizontală ce se apropie foarte mult de caneluri late, fapt ce accentuează impresia de împărțire pe zone orizontale (Planșa XX.3).

Vasele înalte cu o formă generală bitronconică și din pastă grosieră sunt rare, fiind prezente în trei dintre locuințe (Planșa XII.6, 7, 9, 10). Au corpul înalt, cu diametrul maxim situat la mijlocul înălțimii (Planșa XII.7, 9) sau în partea superioară (Planșa XII.6, 10). Două dintre ele prezintă, de asemenea, șiruri de butoni conici și cilindrici.

Un alt tip întâlnit în cinci dintre locuințe se apropie mult de cel precedent, fiind caracterizat tot de un bitronconism accentuat (Planșele XI.5, XIV.9, XVI.3, XX.6, XXVI.1-3 și XXVII.6). Forma este întâlnită încă din faza Gumelnița A1, de exemplu la unele vase bogat decorate de la Cunești, dar și la Pietrele și Sultana în faza A2 (Voinea 2005: pl.78/1,2; Reingruber 2012: 150, fig.11; Ignat, Opreș și Lazăr 2013: 171, pl.VI; Andreescu și Popa 2003: 66, fig.17). Cele de la Vitănești se disting prin forma bombată dată de diametru maxim cu mult mai mare decât cel al gurii și bazei (de cca. 3 ori) și de înălțimea apropiată de diametrul maxim (Figura 4). Vasele sunt lucrate dintr-o pastă de bună calitate, cu nisip fin drept degresant și au înălțimi cuprinse între 22 și 48 cm. Interiorul dar și porțiuni din

exterior sunt netezite și uneori chiar lustruite. La unele, porțiuni din suprafața exterioară sunt acoperite de barbotină organizată (Plansa XI.5).

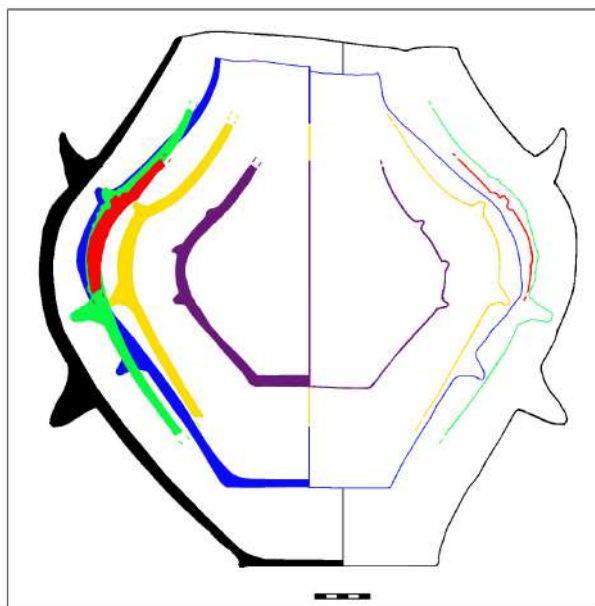

Figura 4 Variația dimensiunilor și proporțiilor pentru tipul II de vase bitronconice.

The variation in dimensions and proportions for type II of the double truncated-cone shaped vessels.

Corpul lor este împărțit în trei registre. Caracteristic este decorul din registrul central, ce constă dintr-un șir compus din mai multe benzi în relief, simple sau duble, ordonate oblic, lustruite sau incizate pe mijloc (Planșele XI.5, XIV.9, XVI.3, XX.6, XXVI.1-3 și XXVII.6). Mai prezintă și câte două șiruri suprapuse de butoni de forme variate (conici sau cilindrici) delimitând porțiunea centrală bombată. Unii dintre aceștia se găsesc la terminația benzilor oblice (Planșele XXVI.1-3 și XXVII.6). Pe un vas de la Pietrele, aparținând unui nivel Gumelnița A2, se poate observa un decor grafitat ce stă la baza celui întâlnit pe vasele de la Vitănești (Reingruber 2007: 93, abb.19). La un vas din L.4 butonii din partea de sus sunt în forma unor capete umane stilizate, în stilul tipic culturii Gumelnița (Planșa XVI.3). Cel mai mare vas din această categorie (Planșa XI.5), aparținând inventarului L.1, are buza tăiată pe toată lungimea. Se poate observa că această operație s-a făcut după modelarea și uscarea vasului cu ajutorul unei piese din silex.

În L.4, L.6 și L.13 au fost descoperite vase bitronconice ce se pot încadra în tipul vaselor 'etajate' (Planșele XI.1-3, XII.1-4 și XVIII.15), cu bune analogii în descoperirile de la Medgidia (Harțuche și Bounegru 1997: 64, 65, fig.31, 32, 42-44). Au dimensiuni mari și foarte mari (unul depășind 60 cm înălțime). Cele din prima variantă sunt caracterizate de decorul geometric în relief, poziționat în zona diametrului maxim sau deasupra acestuia, așa cum este cazul exemplarului din L.13 (Planșa XVIII.15). Decorul se desfășoară în interiorul unei frize și constă din motive romboidale alăturate, câteodată unite, formate din două-trei benzi înguste, în relief. La trei dintre vase se mai păstrează între aceste benzi și pictură crudă cu alb. În interiorul fiecărui triunghi se găsește o 'pastilă' tot în relief, de formă circulară (Planșele XI.1-3 și XVIII.15). Spațiile triunghiulare din exteriorul romburilor sunt fie goale (Planșa XI.1), fie au și ele aceste 'pastile' rotunde (Planșele XI.2, 3 și XVIII.15). Decorul vasului din L.13 (Planșa XVIII.15) mai conservă și pictură crudă cu alb în spațiul din interiorul motivelor rombice cât și triunghiuri ascuțite ce pornesc de la bază în sus, dar pictate cu roșu crud. De asemenea, mai păstrează extrem de precar, într-o tehnică ce nu poate fi definită clar și resturile unor motive curbilinii trasate sub diametrul maxim.

Vasele din L.6 și L.14, aparținând celei de-a doua variante a acestui tip, sunt din pastă grosieră și au fost modelate mai rudimentar, păstrând totuși forma generală pe care meșterii ceramiști au dezvoltat-o pe orizontală (Planșa XII.1-4).

Figura 5 Diferite tehnici de decorare (brâuri alveolate, ciupituri, impresiuni, incizii, pictură cu grafit, pictură crudă cu alb și roșu, încrustare cu alb).

Different decoration techniques (alveolar stripes, finger pinching, impressions, incisions, graphite painting, white and red raw painting, white filled incisions).

Comparativ cu vasele anterioare, un tip slab reprezentat în inventarul locuințelor este cel al vaselor piriforme. Doar două astfel de exemplare au fost descoperite în L.1 și L.13 (Planșele XV.9 și XVIII.8). Acestea au dimensiuni diferite (cu înălțimi de 16 și 34 cm) și forma bitronconică cu pereții bombați și gât puțin evidențiat. Exteriorul este netezit sau acoperit de barbotină neorganizată. Vasul din L.1 are în dreptul diametrului maxim patru butoni aplatizați, de mari dimensiuni, având o formă triunghiulară cu vârful rotunjit.

Alături de vasele bitronconice și străchini, cupele sunt întâlnite în majoritatea locuințelor gumelnițene (Planșele XIII.7, 11, 13, XVI.5, XVIII.2-5, 7, XXIII.2, 3, XXIV.5, 6 și XXV.1-4.). Sunt de mici dimensiuni, lucrate din pastă fină, unele bine lustruite și se pot încadra în mai multe variante (Figura 6). Sunt tronconice sau bitronconice, uneori cu gâtul mai înalt și sunt prevăzute cu butoni sau toarte în partea superioară.

Cupele tronconice (Figura 6.d, e), reduse numeric, sunt caracterizate de partea superioară de obicei concavă și ușor evazată. Varianta din Figura 6.d poate fi considerată drept tipică pentru această formă, observându-se o continuitate cu exemplarele din faza Gumelnița A2 (Voinea 2005: pl.83, 86, 88, 92).

Cupele bitronconice, mult mai diversificate ca formă, cuprind exemplare cu dimensiuni mai mari decât cele tronconice. Cele din prima variantă au gâtul foarte înalt, unele fiind prevăzute cu câte două toarte verticale, tipice pentru cultura Sălcuța (Dumitrescu 1974: 93, fig.89). Ele fac parte din inventarul ceramic al L.6 și L.16 (Planșele XVI.5 și XXV.1). Le este caracteristic decorul în zigzag, format din linii incizate sau șiruri suprapuse de împunsături. Această formă, dar fără toarte, este prezentă la Căscioarele încă din nivelul Gumelnița A2 (Voinea 2005: pl.83).

Următoarele variante au un bitronconism accentuat, fiind prevăzute cu câte un buton perforat orizontal, situat sub diametrul maxim (Figura 6.c și Planșa XVIII.3) sau proeminențe conice, orientate în sus (Figura 6.b și Planșa XVIII.7), uneori și cu un brâu în relief în zona diametrului maxim (Planșa XXV.4).

Comparativ cu exemplarele din faza A2 a culturii Gumelnița, cupele din faza B1 sunt rar decorate cu grafit. Acesta constă în linii fine, orizontale, suprapuse, acoperind partea superioară a vaselor. Așa este cazul exemplarului descoperit în L.14 (Figura 5 și Planșa XXIII.2), poziționat în interiorul unui vas mare bitronconic, din categoria celor cu pastă grosieră (Torcică 2017: 49, pl.II/3).

O altă cupă, de formă bitronconică, din L.15 are un decor 'în paranteze' (Figura 5 și Planșa XXIV.6). Acesta poate fi considerat o reminiscență a tipului de decor din faza A2 a culturii Gumelnița.

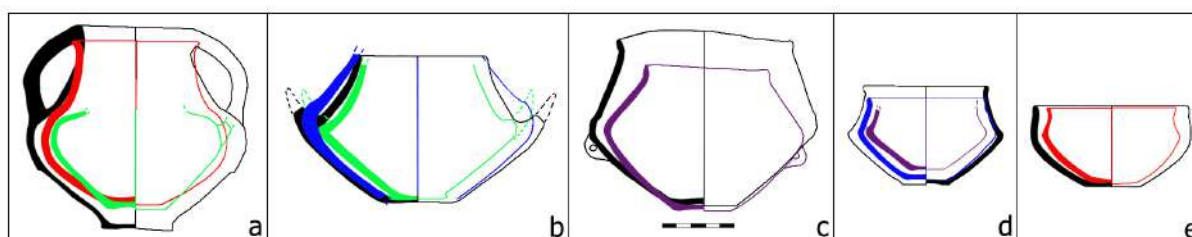

Figura 6 Variația dimensiunilor și proporțiilor pentru diferitele variante de cupe

The variation in dimensions and proportions at different types of cups.

Alte tipuri de vase ce pot fi considerate comune în inventarul locuințelor sunt cele tronconice, cu umărul rotunjit. O primă variantă care este și puternic aplatizată (Figura 7.a) a fost descoperită în L.3 (Planșa XVI.6, 7) și L.14 (Planșa XXIII.17) și L.16 (Planșa XXVI.4). Datorită acestei aplatizări ele se apropie foarte mult ca formă de vasele bitronconice. De obicei, sunt vase de dimensiuni medii și mari, cu interiorul lustruit și suprafața exterioară bine netezită și chiar lustruită pe unele porțiuni. Asemenea recipiente existau și în faza anterioară a culturii Gumelnița (Voinea 2005). Vasul din L.16 prezintă un decor format dintr-o bandă dublă în relief, dispusă oblic, pornind de sub gâtul scurt din dreptul unui buton aplatizat (Planșa XXVI.4). Exemplarul din L.14 are zona centrală bine evidențiată și se remarcă prin decorul incizat în zig-zag (Planșa XXIII.17). Nu excludem posibilitatea ca inițial inciziile să fi fost încrustate cu pastă crudă, albă sau roșie. Prezintă o perforație sub buză, făcută eventual pentru agățarea capacului.

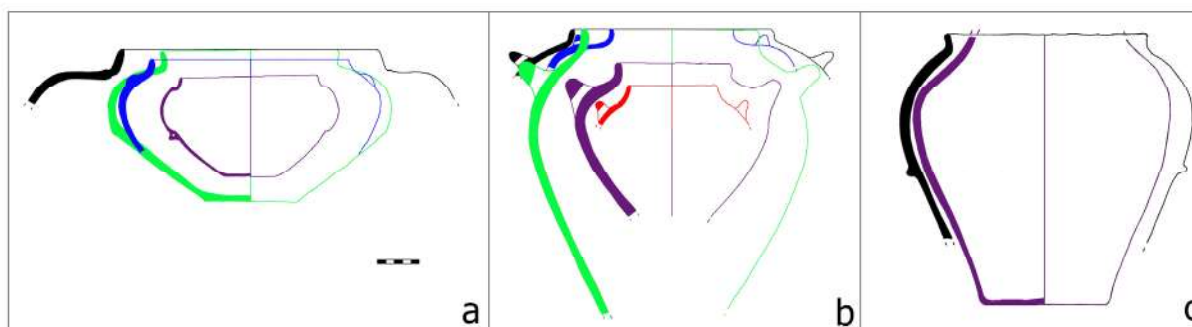

Figura 7 Variația dimensiunilor și proporțiilor pentru diferitele variante de vase tronconice cu umărul rotunjit.

The variation in dimensions and proportions at truncated-cone shaped vessels with rounded shoulder.

Forma tronconică cu umărul rotunjit este comună mai multor tipuri de vase. Al doilea tip are corpul înalt, bombat în partea de sus, aici situându-se și diametrul maxim (Figura 7.b), un gât scurt cu buza de obicei ușor evazată (Planșele XVI.8, XXI.1, 3, 4 și XXVII.5) și porțiunea inferioară prelungă, tronconică. Acestui tip de vas îi sunt caracteristici butonii conici, de mari dimensiuni, perforați vertical și amplasați deasupra diametrului maxim. În inventarul locuinței nr. 13 au fost trei astfel de exemplare. Se distinge unul dintre ele ce atinge 30 cm înălțime și care a fost pictat, cel mai probabil înainte de ardere (Planșa XXI.1). Au fost trasate o succesiune de linii verticale dispuse destul de apropiate una de cealaltă. Un alt vas, din L.16 are o zonă decorativă la bază, cu incizii paralele, verticale (Planșa XXV.11).

Sunt și exemplare cu formă aproape identică (Figura 7.c) dar care nu au fost prevăzute cu butoni (Planșa XXI.2, 6). De asemenea, la această variantă, zona inferioară este destul de des

demarcată, având exteriorul scrijelit superficial, posibil pentru a asigura aderența pastei crude folosită la pictare. Porțiunea superioară este puternic lustruită iar interiorul este doar netezit.

Vasele cu o formă globulară/semiglobulară sunt cunoscute din inventarul majorității locuințelor. Pot fi împărțite în mai multe tipuri. Primele dintre ele sunt bolurile (Planșa XXIII.7), care sunt recipiente de mărime mică, de cele mai multe ori cu gâtul scurt. Este posibil ca două exemplare să fi avut câte un cioc de scurgere. Următorul tip este reprezentat de vase cu corpul bombat și cu un gât scurt (Planșele XI.4, 6, 7, XIV.6, XV.7, XVIII.6, XXIII.18, XXIV.7, XXV.10). Le sunt caracteristice diametrul maxim destul de mare în comparație cu cel al bazei și gurii. O parte a lor sunt decorate, folosindu-se ciupiturile, inciziile, pictura sau încrustarea cu pastă crudă.

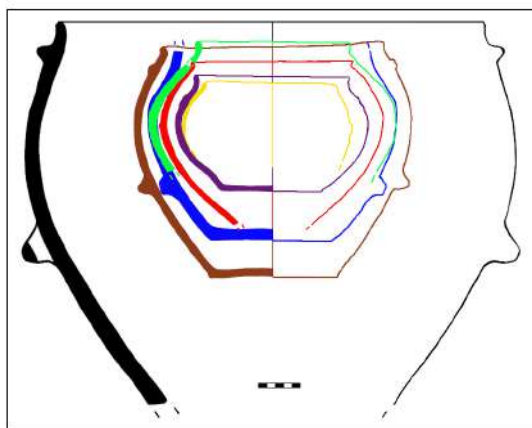

Figura 8 Variația dimensiunilor și proporțiilor pentru vasele semiglobulare mari.

The variation in dimensions and proportions at semi globular vessels.

Prin mărirea diametrului gurii și prin creșterea înălțimii, meșterii gumelnițeni au produs și alte recipiente cu o morfologie ce poate fi socotită în general globulară (Figura 8). Sunt similare unor boluri, pot atinge și 25 cm înălțime și diametre de 25-30 cm (Planșele XXI.7, 8 și XXVII.1-3), iar unele exemplare intră în categoria vaselor de provizii (Planșa X.1). Există mai multe variante date de dimensiuni diferite ale diametrului gurii și ale înălțimii. Barbotina organizată și brâurile alveolate sunt modalități comune de decorare și acoperire a exteriorului. Butoni conici sau cilindrici sunt situați sub buză și sub diametrul maxim. Acest tip de vas este destul de des întâlnit în situl de la Pietrele (Reingruber 2012: 142-4, fig.3-5).

În L.16, s-au descoperit două vase aproximativ globulare de mari dimensiuni (cu înălțimea de 24 cm și diametrul maxim de 32 și 31 cm) (Planșa XI.6, 7). Ambele vase au un decor în registre, cel principal acoperind 2/3 din vas și cuprinzând porțiunea de sub gât până sub diametrul maxim. La primul vas acesta este acoperit cu șiruri de caneluri rotunjite, late și dispuse aproximativ orizontale. El mai are și doi butoni de dimensiuni mari, perforați vertical, poziționați deasupra acestui registru (Planșa XI.6). Porțiunea dinspre bază este decorată cu impresiuni dese, fine, dispuse vertical.

Al doilea vas (Planșa XI.7) are decorul mai complex. Acoperă aceeași suprafață ca și la anteriorul, dar este compus din trei registre suprapuse. Cel central este alcătuit dintr-un șir orizontal de cercuri mari dispuse la distanțe aproximativ egale, cruțate din suprafața lustruită a vasului. Între ele, totul este acoperit de o pastă de culoare purpuriu deschisă, ce pare să fi a fost aplicată înainte de ardere. Cu aceeași culoare au fost trasate cinci linii subțiri, suprapuse, dispuse deasupra acestui registru și care îl delimitează de zona gâtului. La partea inferioară este delimitat de un decor format din două linii orizontale late, incizate și destul de depărtate. Între ele se află un șir de ovaluri extrem de alungite. Pe alocuri se mai păstrează încrustarea cu pastă albă. Tot cu pastă crudă de aceeași culoare a fost acoperită și porțiunea dinspre bază. Acest ultim vas este o apariție inedită în inventarul ceramic al locuințelor datorită bogăției decorului și al tehnicilor alese pentru a-l realiza.

Din L.1 provine un fragment de la un vas asemănător ca formă și dimensiuni (Planșa XIV.10). El iese în evidență prin decorul special asemănător benzii inferioare ce delimitează registrul central al vasului prezentat mai sus. Prin folosirea inciziei, s-a trasat un decor 'în labirint', format din ovaluri foarte alungite dispuse în șiruri suprapuse și intercalate. Posibil, inciziile au fost umplute inițial cu pastă albă.

Un alt vas globular, dar de dimensiuni mai reduse, din L.15 (Planșa XI.4) are aceeași delimitare pe corpul recipientului a decorului, dar acesta este format din șiruri suprapuse de ciupituri.

Locuințelor L.1, L.2, L.6, L.13 și L.15, le sunt comune vase tronconice de mari dimensiuni, cu diametrul gurii de peste 30 cm (Figura 9 și Planșele XIV.8, XV.14, XIX.1-3 și XXIV.8). Acestea pot fi considerate din categoria vaselor uzuale, utilizate pentru stocare. Trei sferturi din suprafața corpului este acoperită cu barbotină organizată vertical sau orizontal. Partea superioară este ușor invazată, fiind și lustruită. Două dintre vase au fost reparate după ce s-au spart (Planșele XIX.2 și XXIV.8), această operație făcându-se prin executarea mai multor perforații în pereți, lângă marginea rupturii și apoi 'coaserea' împreună a fragmentelor ceramice (Torcică 2010).

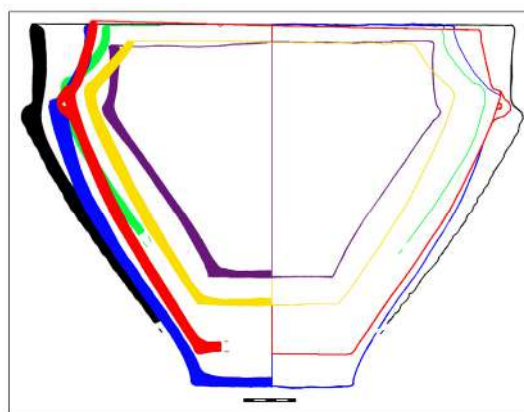

Figura 9 Variația dimensiunilor și proporțiilor pentru vasele mari tronconice.

The variation in dimensions and proportions at big truncated-cone shaped vessels.

Un tip aparte cuprinde vase tronconice, simple, de dimensiuni mici și medii, cu ciocuri de scurgere ce pornesc imediat de sub buză (Planșele XV.10, 11, XVIII.1, XIX.4 și XXV.9). Unele au deasupra acestora un prag scurt, orizontal. Pereții sunt ușor arcuiți și decorați, de obicei, cu barbotină organizată vertical, orizontal sau oblic. În L.13 există un exemplar ce are în aria superioară trei șiruri suprapuse de ciupituri (Planșa XVIII.1).

Ultimele două tipuri de vase descoperite frecvent în nivelurile de distrugere al structurilor de locuire sunt străchinile și capacele. Străchinile fac parte din inventarul L.1, L.2, L.13 - L.16 (Planșele XIII.1-3, 5, 6, 9, XVIII.9, 11, 12, XIX.5, 6, XXIII.1, 4, 5, 8, 9, XXIV.3, 4, XXV.5, 8 și XXVII.7, 9) și sunt întâlnite în trei variante.

Prima variantă (Figura 10.a) a fost întâlnită în L.1, L.2, L.13 și L.15 (Planșele XIII.1, 3, 5, XIX.6 și XXIV.4). Este tronconică, fiind caracterizată de o anumită oblicitatea a pereților ce are ca rezultat o formă înaltă, dată de un diametrul mare al bazei (aproximativ 1/2 din cel al gurii) (Figura 10.a, sus). Pereții sunt drepecți iar buza scurta și rotunjită este orientată spre interior. Majoritatea străchinilor nu sunt decorate, având suprafețele bine netezite și chiar lustruite. Una dintre exemplarele fragmentare din L.13 (Planșa XIX.6) are un decor plastic format dintr-o bandă dublă, lustruită, ce pare să formeze o spirală având baza vasului drept punct de plecare.

A doua variantă se remarcă prin forma mai joasă decât precedenta, având pereții drepecți sau convecși și la unele exemplare un mic pedestal (Figura 10.b). Suprafețele vaselor pot fi nedecorate, doar lustruite sau decorate divers. Unei străchini de mari dimensiuni (diametrul de 46 cm) din L.16 i s-a pictat cu grafit interiorul și exteriorul porțiunii superioare (Planșa XXV.12). Motivele sunt constituite

din grupuri de linii paralele – la exterior și grupuri de linii paralele plus romburi alungite – la interior. Un alt motiv prezent pe exteriorul unor exemplare din L.1 și L.13, este un vârtej ascendent format din două benzi în relief, lustruite (Planșele XIII.9 și XIX.5). Inițial, ele au fost puse în evidență și pe porțiunile exterioare lor, ușor scrijelate și care, posibil, au fost acoperite inițial cu pictură crudă (Torcică 2018c).

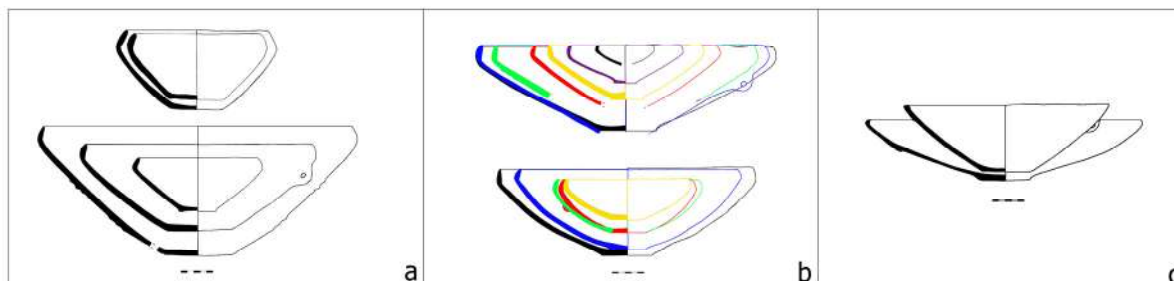

Figura 10 Variația dimensiunilor și proporțiilor pentru diferitele variante de străchini.

The variation in dimensions and proportions at the different type of dishes.

A treia variantă de strachină are o formă tronconică simplă (Figura 10.c), fiind caracterizată de o înălțime redusă, o deschidere a gurii de până la 25,5 cm și o mică invazare a buzei de formă inelară (Planșele XIII.1 și XVIII.12). Exteriorul este împărțit în două registre suprapuse, cel superior, ușor în relief, este lustruit, iar cel inferior are o suprafață mai aspră, posibil pentru a asigura aderența pastei crude de culoare albă sau roșie.

Un tip de vas asemănător străchinilor a fost întâlnit în L.14 (Planșa XXIII.13, 16). Este tronconic și este caracterizat de o accentuare a oblicității pereților, rezultând o formă înaltă și cu diametrul mare al bazei (cca. 1/2 din cel al gurii). Îi este tipică suprafața exterioară mai zgrunțuroasă.

Capacele, deși sunt forme foarte des întâlnite în cadrul materialului ceramic din exteriorul locuințelor ultimului nivel de la Vitănești, au fost întâlnite doar în L.1, L.14 și L.16. Prima variantă cuprinde exemplare de mici dimensiuni, de forma unei calote, uneori perforată și prevăzută cu o toartă ce poate fi simplă (cilindrică ori plată în secțiune) (Planșele X.6 și XV.3, 4) sau în forma unui fronton sau a unei locuințe stilizate (Planșele XV.1, 2 și XXV.7). Ultimele sunt decorate cu brâuri alveolate dispuse ca un vârtej descendent sau în cercuri concentrice (Planșa XXIII.15). O altă variantă are aceeași formă de calotă, nu are toartă și are o perforație în centru (Planșele X.5 și XXV.6). Vasele sunt de dimensiuni diferite iar exemplarul din L.16 are un decor incizat 'în labirint' ce păstrează o foarte mare parte din pasta crudă utilizată în incizii (Planșa X.5). Două capace de mari dimensiuni din L.1, au exteriorul format din caneluri adâncite dispuse concentric (Planșa XV.5, 6). Ambele sunt perforate în centru și sunt prevăzute cu câte un buton conic perforat orizontal. Ultimele variante de capace sunt plate sau conice și au mânere antropomorfizate sau simple, în arcadă (Planșa XXIII.10-12).

Un vas cu o formă unică a fost descoperit în L.14, având partea superioară cilindrică și o zonă bombată înspre bază (Planșa XXIII.6). Este decorat cu brâuri alveolare, dispuse oblic și ascendent.

În L.4, L.6, L.15 și L.16 a fost găsit câte un vas cu o formă ce poate fi considerată rară (Planșele X.2-4, XVI.1, XVII și XXIV.2). Acestea sunt o strecurătoare, un vas triplu, două vase antropomorfe și un vas bitronconic cu capacul lipit. Strecurătoarea este de tipul conic, aparține L.4 și este singura din inventarul locuințelor din nivelul B1 de la Vitănești (Planșa XVI.1).

Vasul triplu a făcut parte din inventarul L.6, fiind descoperit în 1998 împreună cu o piesă de tipul piciorului - calapod, lângă vatra locuinței (Planșa V.4, 5). Vasul, de culoare cărămiziu-gălbuie, este compus dintr-un ansamblu ce cuprinde trei castroane bitronconice (Planșele X.4 și XVII). Acestea sunt legate între ele prin trei tuburi comunicante, cu secțiune aproape ovală. Sunt dispuse la distanțe aproximativ egale unul față de celălalt, întreg ansamblul putând fi înscris într-un triunghi echilateral.

Fiecare dintre tuburi este decorat cu patru sau cinci linii incizate, paralele, dispuse transversal. Cele trei vase păstrează foarte slab, în zona diametrului maxim urmele unui decor geometric, posibil șiruri de triunghiuri, realizat prin lustruire.

Primul vas antropomorf a fost descoperit în campania din 2008 în distrugerea L.14 (Andreescu *et al.* 2009: 77, pl. IV/2, XI/3, 4; 2022: 462-3, fig.7). Este de mici dimensiuni fiind lucrat dintr-o pastă fină. Are o formă bitronconică, cu umărul rotunjit și gâtul înalt și baza ușor concavă. În zona diametrului maxim al corpului sunt modelate două brațe, așezate diametral opus. Acestea (unul rupt parțial din vechime), sunt îndoite de la cot și ridicate vertical în așa-numita poziție a 'orantei' (Plansa XXIV.2). Sub buza vasului, în zona gâtului, este sugerată o mască prin aplicarea unei benzi înguste de lut, ce are în centru o muchie mediană ce figurează nasul (deteriorat) (Andreescu *et al.* 2009: 77, 78).

Al doilea vas antropomorf, fragmentar, provine tot din cercetările campaniei din 2008, fiind parte a inventarului ceramic al L.13 (Plansa X.2). Cele două fragmente componente, puternic arse secundar, au fost împrăștiate în momentul distrugerii locuinței, unul provenind din caroul C1 iar al doilea din caroul E4. Din vasul inițial s-a păstrat doar gâtul și o parte din corp, având o înălțime de 7 cm. În porțiunea (tronconică) a gâtului sunt redată urechile sub forma unor proeminente plate trapezoidale, ochii arcuiți, în relief și nasul plat tot în relief. Gura este ușor sugerată printr-o adâncitură în lut, posibil a fost și pictată, pe suprafața capului mai observând-se urme palide de culoare (grafit sau pictură crudă). Brațele sunt scurte, drepte, aplatizate lateral și nu au figurate degetele.

Ultimul vas cu o formă deosebită este unul bitronconic din inventarul L.16 (Plansa IX.7). Are dimensiuni reduse (diametrul maxim = 17,5 cm și înălțimea = 13 cm) fiind lucrat din pastă de bună calitate. La exterior mai păstrează urme de angobă roșiatică. Este destul de aplatizat, având umărul rotunjit. Capacul conic face corp comun cu vasul. Lateral, în zona diametrului maxim, are o spărtură aproximativ circulară (cu diametrul de 4×5 cm). Există posibilitatea să fie urma de la un tub de scurgere ce s-a desprins, așa cum se găsește la vasul de la Rumanja (Stara Zagora) (Voinea 2000: pl. 70/9). De asemenea, poate fi de la un element de legătură cu alte recipiente, piesa făcând parte dintr-un ansamblu de vase comunicante, cum sunt cele de la Gumelnița sau fragmentul de la Hotnica (Voinea 2000: pl. 96/1a, 1b, 3).

Discuții și concluzii

Contextul descoperirii materialului ceramic din structurile de locuire de la Vitănești se încadrează în tipicul observat în majoritatea descoperirilor din această cultură. În cazul locuințelor L.1, L.13, L.14, și L.16, mai bine conservate, majoritatea fragmentelor ceramice formau aglomerări ce erau prinse în masa de chirpici sau sub aceasta. S-a mai observat în L.6 și L.13 o concentrare medie a materialului ceramic lângă structurile de combustie. Aceasta era formată atât din vase de uz comun (două străchini lângă vatra L.13) cât și din vase cu o funcționalitate aparte cum a fost cazul vasului triplu găsit lângă distrugerea vetrei din L.6. În L.14, în zona adâncită din partea nordică, considerată drept spațiu special amenajat atribuit depozitării, s-a descoperit concentrat pe cca. 3 m², cel mai mare procent de vase sparte *in situ* din cadrul locuinței

Funcționalitatea vaselor studiate se poate stabili cu aproximație. Descoperirea funcțiilor vaselor a fost considerată de cercetători un proces ce ține de înțelegerea variabilității tehnologice (mărimea, determinarea temperaturii de ardere sau modalitățile de tratare a suprafețelor) și de alegerile tehnice făcute de olar (de exemplu alegerea unei lărgimi oarecare a gurii) (Skibo 2013: 27, 28). Pentru vasele gumelnițene din structurile de locuire se poate observa, exceptând-le pe cele din pastă extrem de grosieră, o relativă uniformitate în ceea ce privește calitatea pastei. Deci, funcționalitatea a putut fi influențată de alți factori (de exemplu de formă și/sau modalitatea de tratare a suprafețelor).

Cele din pastă grosieră, conținând foarte multă pleavă, ar fi putut fi utilizate la stocarea și conservarea unor cantități mari de cereale (Torcică 2010: 47). Vasele tronconice de mari dimensiuni (Figura 9), cele bitronconice (Figurile 3 și 4) cât și unele variante de dimensiuni mari ale vaselor tronconice cu umărul rotunjit (Figura 7) pot fi considerate a fi folosite tot pentru depozitare pentru o anumită perioadă.

Străchinile și castroanele sunt tipuri ce cunosc numeroase variante, ele putând fi interpretate drept recipiente pentru servitul mesei (Ignat, Opreș și Lazăr 2013: 161).

În șase din cele nouă locuințe ale nivelului (L.1, L.4, L.6, L.13, L.15 și L.16) s-au descoperit, alături de alte tipuri de piese (pandativ de aur, statueta antropomorfă așezată pe scaun, picior calapod, greutăți decorate pentru războiul de țesut), vase care datorită rarității ar fi avut funcții orientate posibil spre activitățile de cult. De asemenea, unele recipiente din L.1, L.6, L.13 și L.16, cu un decor mai elaborat și forme mai puțin întâlnite pentru nivelul B1 al *te//*ului (Planșele XI.1-3, 6, 7 și XVII.15), pot fi considerate recipiente a căror prezență în structurile de locuire ar putea indica un comportament selectiv.

În cadrul materialului ceramic din structurile de locuire Gumelnița B1 de la Vitănești s-au observat trei situații vis-a-vis de re folosirea acestora. În primul caz este vorba de 'repararea' unor vase prin 'coasere'. Acest procedeu a fost depistat la două vase de provizie, de formă tronconică, din L.13 și L.15 (Planșele XIX.2 și XXIV.8) și la două străchini din L.13 și L.15 (Planșele XVIII.11 și XXIV.4) (Torcică 2010). Comparativ, la Pietrele, din aproximativ 500000 cioburi și peste 2000 vase întregibile doar 150 cioburi poartă perforații (Hansen 2018: 89). Al doilea comportament a fost observat pe mult mai multe recipiente, de diferite forme (Planșele XVI.5, XXIV.3, XXV.2-4, XXVI.6 și XXVII.6). Acesta constă în șlefuirea spărturii din dreptul gurii unor vase sau a cioburilor rămase după ruperea mânerului unor capace (Planșa XXV.7) ori a butonilor castroanelor (Planșa XXIV.6). Nu putem determina dacă spargerea buzelor vaselor s-a făcut intenționat sau sunt rezultatele unor accidente. Aceeași constatare a fost făcută și în cazul toartelor capacelor. Al treilea comportament presupune tăierea buzei unui vas bitronconic de mari dimensiuni din L.1 (Planșa XI.5). Se poate observa că tăierea s-a făcut după arderea vasului.

În cadrul procesului de reparație, perforațiile erau făcute cu ajutorul pieselor de silex și necesitau un timp scurt de lucru. Ciobirile puteau fi făcute cu ajutorul galeților iar tăieturile cu lame din silex. Reparațiile erau necesare în cazul spargerii vaselor pe zone orizontale (de preferință), verticale sau oblice. Deși nu s-au păstrat urmele de la fir, posibil erau utilizate fibre vegetale sau animale pentru această operație (Hansen 2018: 90). Probabil, funcționalitatea unor vase era schimbată după 'reparare'. Cele de la Vitănești au analogii în unele situri gumelnițene cum ar fi Pietrele, Ciolăneștii din Deal, Carcaliu, Brăilița sau Alexandria 'Gorgan' (Torcică 2010: 101; Hansen 2018).

De ce erau reparate vasele?

- din considerente practice, redarea lor scopului inițial, imposibilitatea de a realiza altele într-un timp scurt sau reutilizarea lor pentru alte sarcini. S-a considerat că obiectele create într-un context domestic nu își pierd ușor înțelesul și semnificația chiar prin 'moartea' lor (Chapman 2000: 5).

- din considerente simbolice, prin folosirea lor ca inventar în structurile ce puteau fi incendiate intenționat sau pentru faptul că aveau un rol (posibil cultic) alături de alte artefacte – vase antropomorfe, pandative de aur etc.

- deoarece aveau chiar o anumită valoare sentimentală (Hansen 2018: 90).

Repertoriul formelor observate la vasele din complexe studiate este extrem de redus comparativ cu fazele anterioare ale culturii Gumelnița. Chiar dacă se adaugă celor descoperite în nivelurile exterioare locuințelor, numărul rămâne scăzut (Andreescu, Mirea și Apope 2003: fig. 9, 10). Coroborate cu o variație mare a dimensiunilor și proporțiilor (Figurile 3, 4, 6-10), acest fapt ar putea indica o orientare a societății spre o abordare mai mult practică a domeniului ceramicii.

Comparativ tot cu vasele din nivelurile A2 ale culturii Gumelnița, cea descoperită în locuințele de la Vitănești (din ultimul nivel, B1), se caracterizează printr-o cantitate redusă a celei decorate, în special pictate cu alb, roșu, negru sau cu grafit (Figura 5). Chiar dacă este posibil ca pigmentii să se fi păstrat mai greu pe vase, procentul este extrem de scăzut. Albul acoperă suprafețe largi sau interiorul inciziilor (Planșele X.5 și XI.2, 3, 7). Roșul este extrem de rar documentat, tot pentru acoperirea unor suprafețe dintre motive (Planșa XI.7) sau pentru trasarea unor triunghiuri alungite (Planșa XVIII.15). Negrul apare într-un singur caz unde este folosit înainte de ardere pentru linii verticale (Planșa XXI.3). Grafitul a fost utilizat rar, pe castroane, pe vasul triplu sau în cazul unei străchini.

Motivele care au dus la o utilizare mai redusă a culorilor spre sfârșitul culturii Gumelnița pot ține de schimbările din societate. S-a afirmat că societatea este cea care îi dă culorii sensurile, care îi stabilește valorile, care îi controlează practicile și îi determină mizele (Pastoureau 2023: 13). Dincolo de fenomenul biologic, perceperea culorilor este un fenomen cultural care face apel la cunoaștere, imaginație, sentimente, la relațiile cu ceilalți și în sensul mai larg la viața în societate (Pastoureau 2020a: 24). Nu dorim să intrăm în simbolistica culorilor dar se știe că cele trei culori: roșu, alb și negru au fost utilizate primele în preistorie. Albul este considerat în general o culoare de trecere, fiind culoarea privilegiată a acestor rituri (Chevalier și Gheerbrand 1995, vol. I: 75), acționând asupra noastră ca liniștea absolută (Kandinski 1994: 80). Roșul este culoarea arhetipală, fiind de netăgăduit că a jucat rolul principal multă vreme, ca și cum ar fi fost înzestrat cu puteri mai mult sau mai puțin magice (Pastoureau 2020a: 24), iar negrul are legătură cu divinitățile chtoniene, fiind la origine simbolul fecundității (Pastoureau 2020b: 21; Chevalier și Gheerbrand 1995, vol. II: 334).

Concluziile trase din prezenta analiză a materialul ceramic din complexele abordate pot fi considerate ca un punct de plecare în definirea mai precisă a ceea ce înseamnă materialul ceramic de la sfârșitul culturii Gumelnița în vestul Munteniei. Structurile de locuire din *tell*-ul de la Vitănești au avut un nivel de conservare destul de precar, fapt care s-a reflectat și în cantitatea materialului ceramic păstrat. De aceea și analiza lui s-a orientat mai mult pe formă și decor. Studiile următoare vor urmări completarea informațiilor alăturându-l materialului descoperit în nivelurile exterioare locuințelor și făcând comparații cu cel din nivelul anterior ce se află în curs de prelucrare (Andreescu *et al.* 2022).

Note

¹. Ceramica din L.13-L.16 a fost restaurată de Dumitru Mădălina, restaurator la Muzeul Județean Teleorman.

Bibliografie

- Andreescu, R.R. și Borțun, C. (1995) 'Vitănești, Măgurice, com. Purani, jud. Teleorman', în *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 1994. A XXIX-a sesiune națională de rapoarte arheologice, Cluj-Napoca*, p.100, Ministerul Culturii - Direcția Monumentelor Istorice.
- Andreescu, R.R. și Popa, T. (2003) 'Sultana Malul-Roșu. Catalog selectiv', *Cercetări Arheologice* XII: 59-68.
- Andreescu, R.R. și Moldoveanu, K. (2011) 'Considerații privind vetrele din așezarea gumelnițeană de la Vitănești 'Măgurice', jud. Teleorman', *Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie* 3: 103-117.
- (2013) 'Note asupra unui complex descoperit în așezarea eneolitică de la Vitănești, jud. Teleorman', *Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria arheologie* 5: 143-155.
- Andreescu, R., Borțun, C. și Mirea, P. (1996) 'Vitănești, com. Purani, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 1995. A XXX-a sesiune națională de rapoarte arheologice, Brăila, 2-5 mai*, p.136, Ministerul Culturii - Direcția Monumentelor Istorice.
- Andreescu, R., Borțun, C., Mirea, P., Zaharia, P. și Pătrașcu, I. (1997) 'Vitănești, com. Purani, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în C. Stoica (coord.) *Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 1996. A XXXI-a sesiune națională de rapoarte arheologice, București, 12-15 iunie*, pp. 78-79, Ministerul Culturii - Direcția Monumentelor Istorice.
- Andreescu, R., Pătrașcu, I., Mirea, P. și Zaharia, P. (1998) 'Vitănești, com. Purani, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în C. Stoica (coord.) *Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 1997. A XXXII-a sesiune națională de rapoarte arheologice, Călărași, 20-24 mai*, pp.85-86, Ministerul Culturii - Comisia Națională de Arheologie, Direcția Monumentelor Istorice.

- Andreescu, R., Mirea, P. și Zaharia, P. (2000) 'Vitănești, com. Purani, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în C. Borș, I. Oberländer-Târnoveanu, F. Vasilescu, T. Vasilescu (ed.) *Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 1999. A XXXIV-a sesiune națională de rapoarte arheologice, Deva, 24-28 mai*, p.113, București: cIMeC – Institutul de Memorie Culturală.
- Andreescu, R.R. Mirea, P. și Apope, Șt. (2003) 'Cultura Gumelnița în vestul Munteniei. Așezarea de la Vitănești, Jud. Teleorman', în *Cercetări arheologice. Muzeul Național de Istorie a României XII*: 71-87.
- Andreescu, R., Moldoveanu, K., Mirea, P., Bălășescu, A., Radu, V. și Haită, C. (2007) 'Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în M.V. Angelescu și F. Vasilescu (ed.) *Cronica Cercetărilor Arheologice din România: campania 2006. A XLI-a ediție a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Tulcea 2006*, p.392, București: cIMeC – Institutul de Memorie Culturală.
- Andreescu, R.R., Mirea, P., Moldoveanu, K. și Torcică, I. (2009a) 'Noi descoperiri în așezarea gumelnițeană de la Vitănești Măgurice', *Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria arheologie* 1: 75-92.
- Andreescu, R.R., Moldoveanu, K., Bălășescu, A., Radu, V., Haită, C., Torcică, I., Mirea, P., Dumitru, M., Zaharia, P. și Nica, T. (2009b) 'Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman', în M.V. Angelescu, I. Oberländer-Târnoveanu și F. Vasilescu (ed.) *Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2008. A XLIII-a Sesiune Națională de rapoarte arheologice, Târgoviște, 27-30 mai 2009, Valachica XXI-XXII*, pp.229-330, București: cIMeC și Complexul Muzeal 'Curtea Domnească' Târgoviște.
- Andreescu, R., Moldoveanu, K., Bălășescu, A., Radu, V., Haită, C., Torcică, I., Mirea, P., Dumitru, M., Zaharia, P. și Bîrzu, A. (2010) 'Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în M.V. Angelescu, C. Bem, I. Oberländer-Târnoveanu și F. Vasilescu (ed.) *Cronica cercetărilor arheologice din România, Campania 2009, a XLIV-a ediție a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Suceava 2010*, pp.205-206, București: Muzeul Național de Istorie a României.
- Andreescu, R.R., Moldoveanu, K., Bălășescu, A., Radu, V., Haită, H., Torcică, I., Mirea, P., Dumitru, M., Zaharia, P. și Bîrzu, A. (2011) 'Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman', în Angelescu, M.V., Bem, C., Oberländer-Târnoveanu, I., și Vasilescu, F. (ed.) *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2010, a XLV-a ediție a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Sibiu, 26-29 mai 2011*, p.152, București: cIMeC.
- Andreescu, R.R., Moldoveanu, K., Torcică, I., Mirea, P. și Bîrzu, A. (2022) 'Cercetări arheologice la Vitănești 'Măgurice' (2009-2019)', *Cercetări Arheologice* 29(2): 457-478.
- Berciu, D. (1956) 'Cercetări și descoperiri arheologice în regiunea București', *Materiale și Cercetări Arheologice* II: 493-562.
- Bem, C. (2001) 'A Special Type of Aeneolithic Dwelling. Unicum or Deficiency of Conservation?', *Studii de Preistorie* 1: 153-92.
- Chapman, J. (2000) *Fragmentation in archaeology. People, places and broken objects in the prehistory of south-eastern Europe*, London, New York: Routledge.
- Chevalier, J. și Gheerbrand, A. (1995) *Dicționar de simboluri (vol. I-III)*, București: Ed. Artemis.
- Comșa, E. (1976) 'Quelques considérations sur la culture Gumelnița (L'agglomération Măgura Jilavei)', *Dacia, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, Nouvelle Série* XX: 105-27.
- Dumitrescu, Vl. (1925) 'Fouilles de Gumelnița', *Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne* II: 29-103.
- (1974) *Arta preistorică în România*, București: Ed. Meridiane.
- Hartuche, N. și Bounegru, O., (1997) 'Săpăturile arheologice de salvare de la Medgidia, jud. Constanța (1957-1958)', *Pontica* XXX(1998): 17-104.
- Hansen, S. (2018) 'Pietrele, Rumänien. Reparierte Tongefäße der kupferzeitlichen Siedlung Pietrele (4600-4300 v.Chr.)', *Ergebnisse der Arbeiten der Jahre bis 2017, e -Forschungsberichte des Deutschen Archäologisches Institut*: 84-95.

- Ignat, T., Opreș, V. și Lazăr, C. (2013) 'Ceramica din locuința nr. 5 de la Sultana 'Malu Roșu'. Analiză primară (II)', *Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie* 5:155-71.
- Kandinski, W. (1994) *Spiritualul în artă*, București: Ed. Meridiane.
- Moldoveanu, K. (2008) 'O categorie aparte de materiale descoperite în așezarea gumelnițeană de la Vitănești 'Măgurice', jud. Teleorman', *Mousaios* XIII: 51-8.
- Pastoureau, J. (2020a) *Roșu. Istoria unei culori incitante*, București: Ed. For You.
- (2020b) *Negru. Istoria unei culori tulburătoare*, București: Ed. For You.
- (2023) *Alb. Istoria unei culori speciale*, Ed. For You, București.
- Reingruber, A. (2007) 'Mobilität an der Unteren Donau in der Kupferzeit: Pietrele im Netz des Warenverkehrs', *Das Altertum* 52: 81-100.
- (2011) 'Soziale Differenzierung in Pietrele', în S. Hansen și J. Müller (ed.) *Sozialerchäologische Perspektiven: Gesellschaftlicher Wandel 5000-1500 v. Chr. Zwischen Atlantik und Kaukasus. Internationale Tagung 15.-18. Oktober 2007 in Kiel*, pp. 43-55, Deutsches Archäologisches Institut Eurasien-Abteilung, Christian-Albrechts-Universität Kiel Institut für Ur- Frühgeschichte.
- (2012) 'Copper-Age House Inventories from Pietrele: Preliminary Results from Pottery Analysis', în R. Hofmann, F.-K. Moetz și J. Müller *Tells: Social and Environmental Space. Proceedings of the International Workshop 'Socio-Environmental Dynamics over the Last 12,000 Years: The Creation of Landscapes II (14th -18th March 2011)' in Kiel Volume 3*, pp. 139-51, Bonn: Verlag Dr. Rudolf Habelt.
- Skibo, J.M. (2013) *Understanding Pottery Function*, New York, Heidelberg, Dordrecht, London: Springer.
- Torică, I. (2010) 'Observații asupra unor vase gumelnițene cu perforații din *tell*-ul de la Vitănești 'Măgurice', jud. Teleorman', *Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie* 2: 99-105.
- (2012) 'Piese de tipul 'coarne de consecrație' descoperite în așezările de la Vitănești 'Măgurice' (jud. Teleorman) și Surdulești (jud. Argeș)', *Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie* 4: 59-69.
- (2017) 'Un tip aparte de vase descoperite în structurile de locuire Gumelnița B1 din *tell*-ul Vitănești', *Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie* 9: 41-55.
- (2018a) 'Vârfuri de săgeată și suliță din silex din arealul sud-vestic al culturii Gumelnița', *Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie* 10: 9-26.
- (2018b) 'Greutățile de lut decorate din *tell*-ul Vitănești Măgurice, jud. Teleorman (The decorated loom weights from the Vitănești Măgurice *tell*, Teleorman county)', *Studii de Preistorie* 15: 107-126.
- (2018c) 'Ceramica pictată din *tell*-ul de la Vitănești-Măgurice (jud. Teleorman)', *Mousaios* XXII: 29-45.
- (2019) 'Unburned loom weights from Vitănești 'Măgurice' tell settlement (Teleorman County, southern Romania)', *Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie* 11: 23-33.
- van As, A, Jacobs, L. și Thissen, L. (2006) 'Preliminary Data on Boian and Gumelnița Pottery from Teleor 008 and Măgura-Bran respectively, Teleorman River Valley, Southern Romania', în *Leiden Journal of Pottery Studies* 22: 137-48.
- Voinea, V.M. (2005) *Ceramica complexului cultural Gumelnița-Karanovo VI. Fazele A1 și A2*, Constanța, Ed. Ex Ponto.

1

2

3

4

5

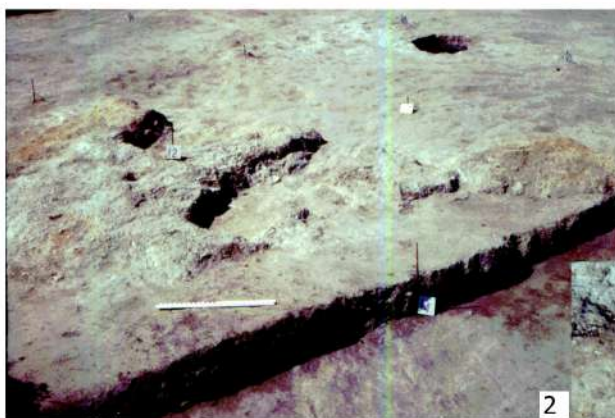
6

Plansa I. Nivelul de distrugere al L.1, vase sparte *in situ* (1-3, 5, 6) și una din structurile de combustie (3) (foto R.R. Andreescu, 1994).

The destruction level of house L.1, broken vessels *in situ* (1-3, 5, 6) and one of the hearths (3) (photograph by R.R. Andreescu, 1994).

1

2

3

4

Planșa II. Nivelul de distrugere al L.2 (1-3) și structura de combustie (4) (foto R.R. Andreescu, 1995).

The destruction level of house L.2 (1-3) and the hearth (4) (photograph by R.R. Andreescu, 1995).

1

2

3

4

5

Planșa III. Nivelul de distrugere al L.3 (1, 2) și complexul C1/1995 (3-5) (foto R.R. Andreescu, 1995).
The destruction level of house L.3 (1, 2) and complex C1/1995 (3-5) (photograph by R.R. Andreescu, 1995).

1

2

3

4

5

Plansa IV. Nivelul de distrugere al L.4 (1-3) și vase sparte *in situ* (4, 5) (foto K. Moldoveanu și R.R. Andreescu, 1997).

The destruction level of house L.4 (1-3) and broken vessels *in situ* (4, 5) (photograph by K. Moldoveanu and R.R. Andreescu, 1997).

1

2

3

4

5

Plansa V. Nivelul de distrugere al L.6, vase sparte *in situ* (1, 2, 4, 5) și structura de combustie (3) (foto R.R. Andreescu, 1999).

The destruction level of house L.6, broken vessels *in situ* (1, 2, 4, 5) and the hearth (3) (photograph by R.R. Andreescu, 1999).

1

2

3

4

Plansa VI. Nivelul de distrugere al L.13 (1, 2) și vase sparte *in situ* (3, 4) (foto I. Torcică, 2008).

The destruction level of house L.13 (1, 2) and broken vessels *in situ* (3, 4) (photograph by I. Torcică, 2008).

Planșa VII. Nivelul de distrugere al L.14 (1) și vase sparte *in situ* (2, 3) (foto I. Torcică, 2008).

The destruction level of house L.14 (1) and broken vessels *in situ* (2, 3) (photograph by I. Torcică, 2008).

Plansa VIII. Nivelul de distrugere al L.15, structura de combustie (1, 2, 5) și vase sparte *in situ* (3, 4, 6) (foto I. Torcică, 2009).

The destruction level of house L.15, the hearth (1, 2, 5) and broken vessels *in situ* (3, 4, 6) (photograph by I. Torcică, 2009).

1

2

3

5

6

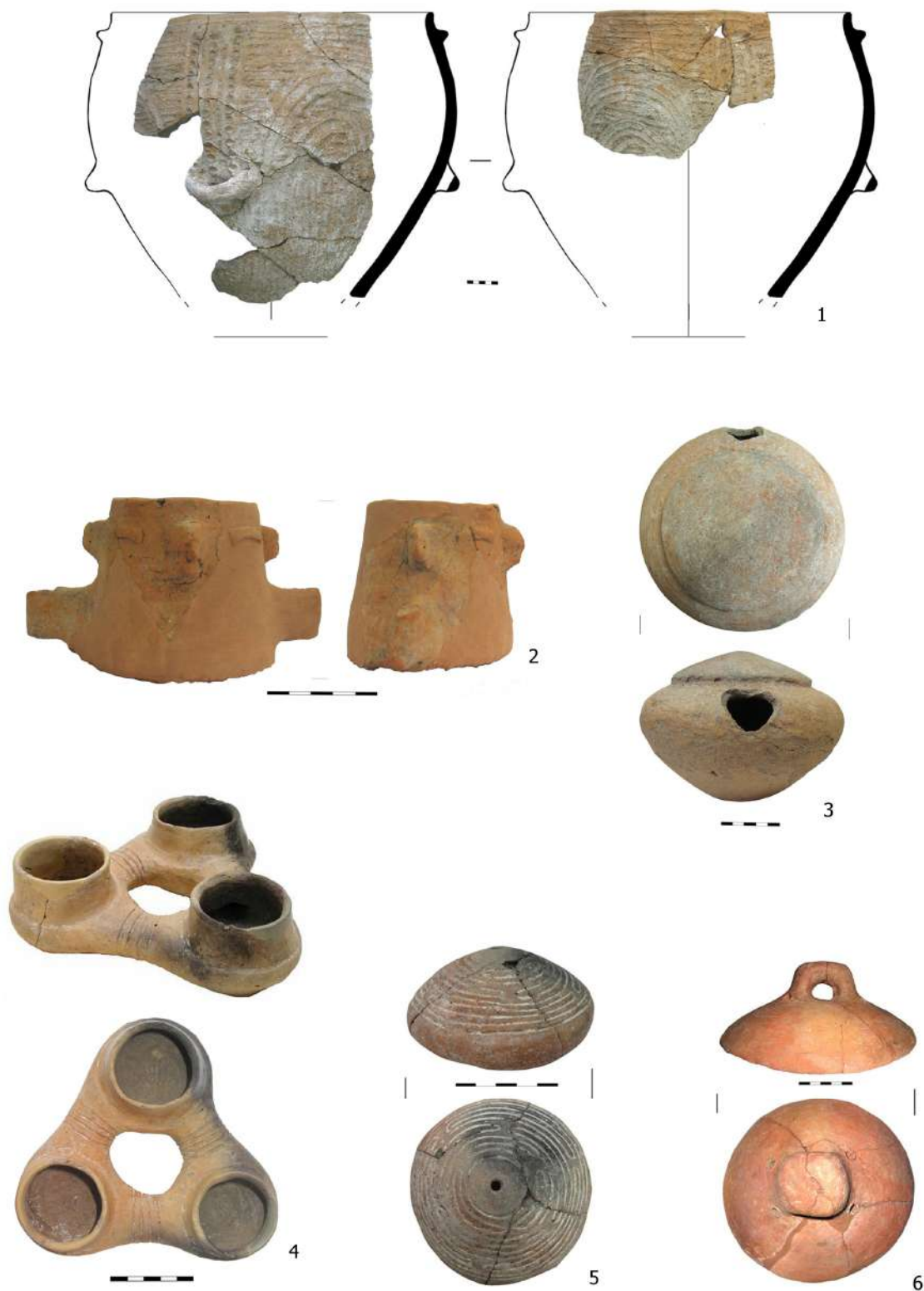

4

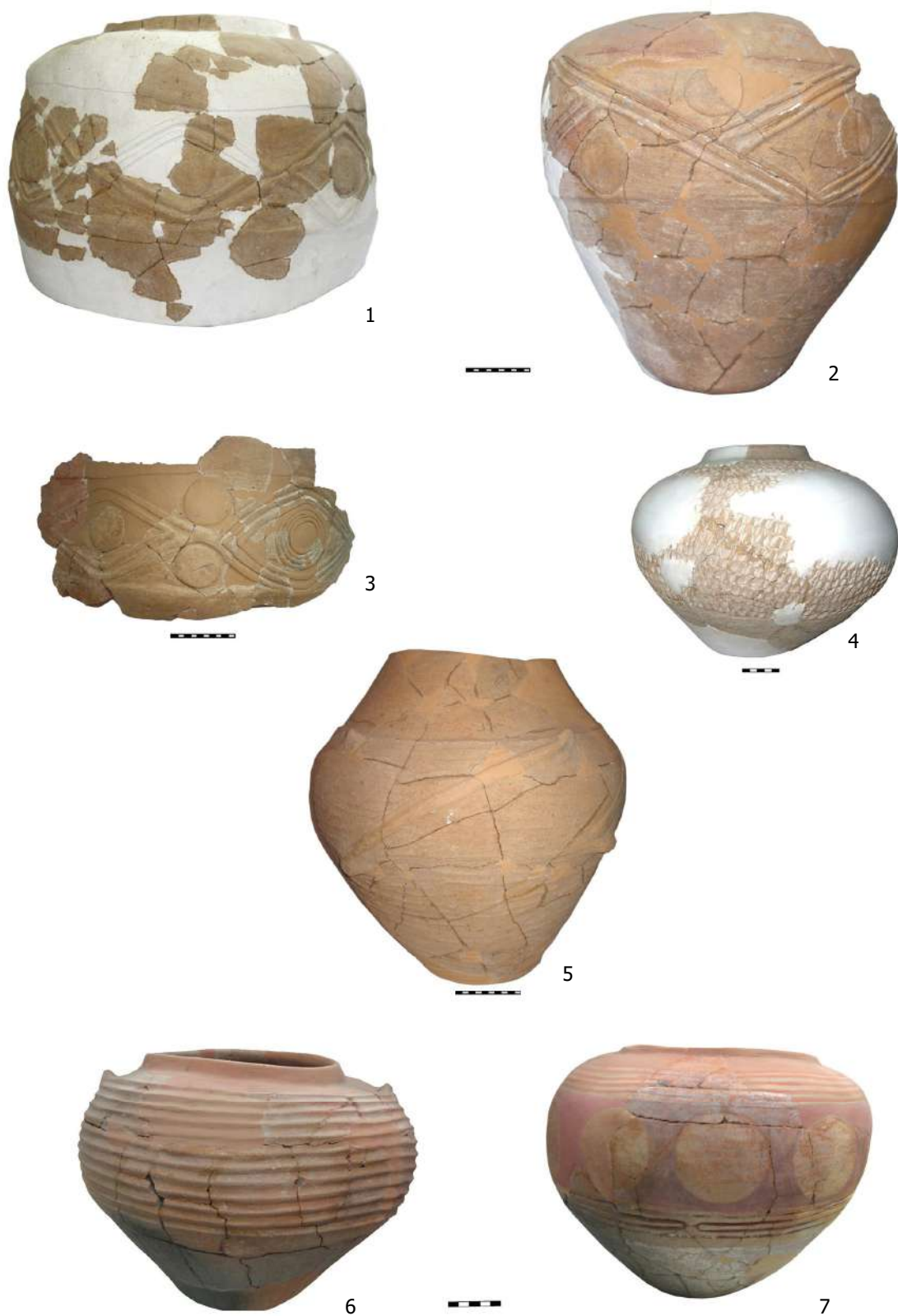
7

Planșa IX. Nivelul de distrugere al L.16 (1, 2) și vase sparte *in situ* (3-7) (foto I. Torcică, 2010).
The destruction level of house L.16 (1, 2) and broken vessels *in situ* (3-7) (photograph by I. Torcică, 2010).

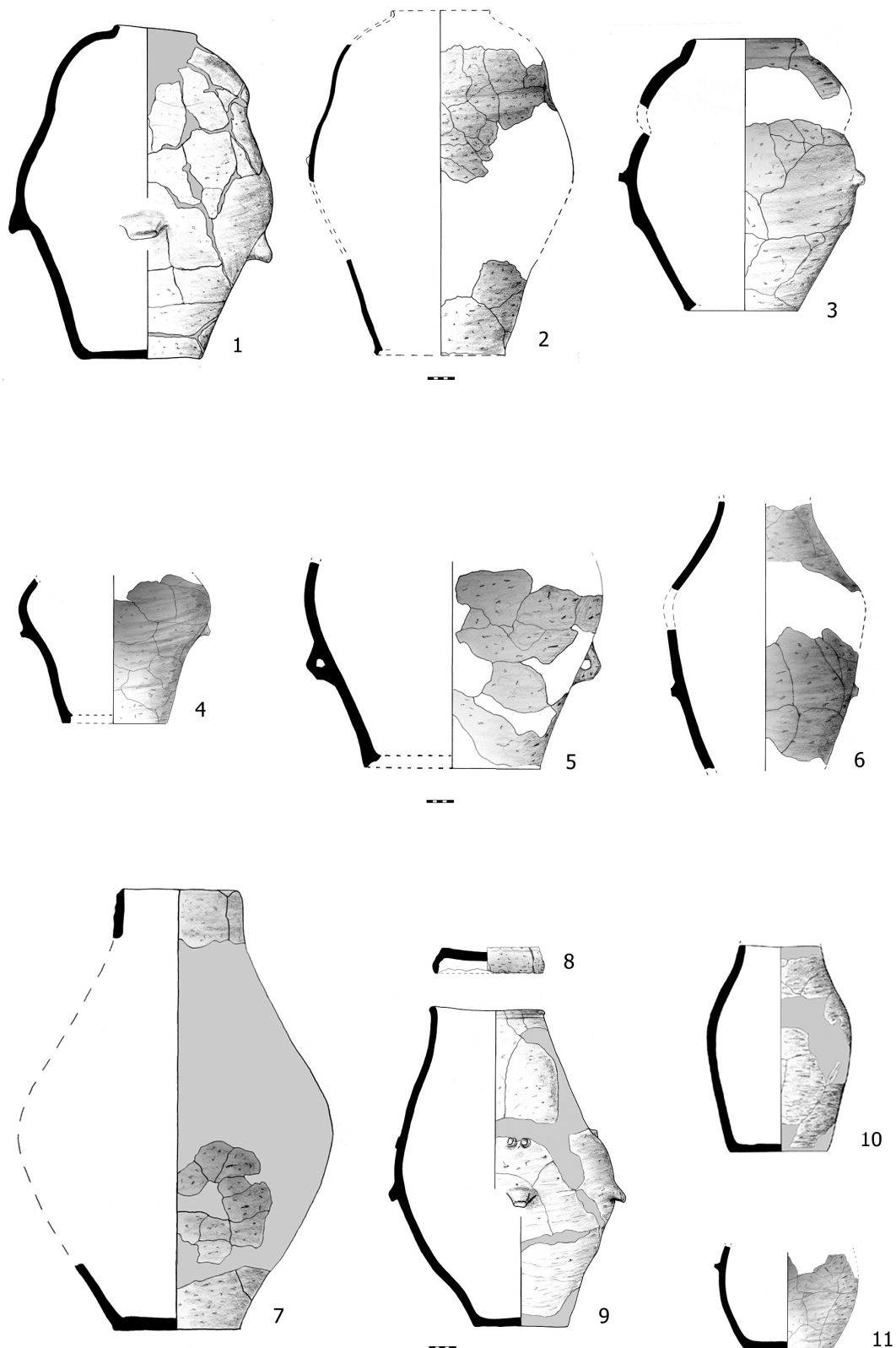
Plansa X. Vase din locuințele L.1 (6), L.6 (4), L.13 (2) și L.16 (1, 3, 5) (foto I. Torcică).

Vessels discovered in houses L.1 (6), L.6 (4), L.13 (2) and L.16 (1, 3, 5) (photograph by I. Torcică).

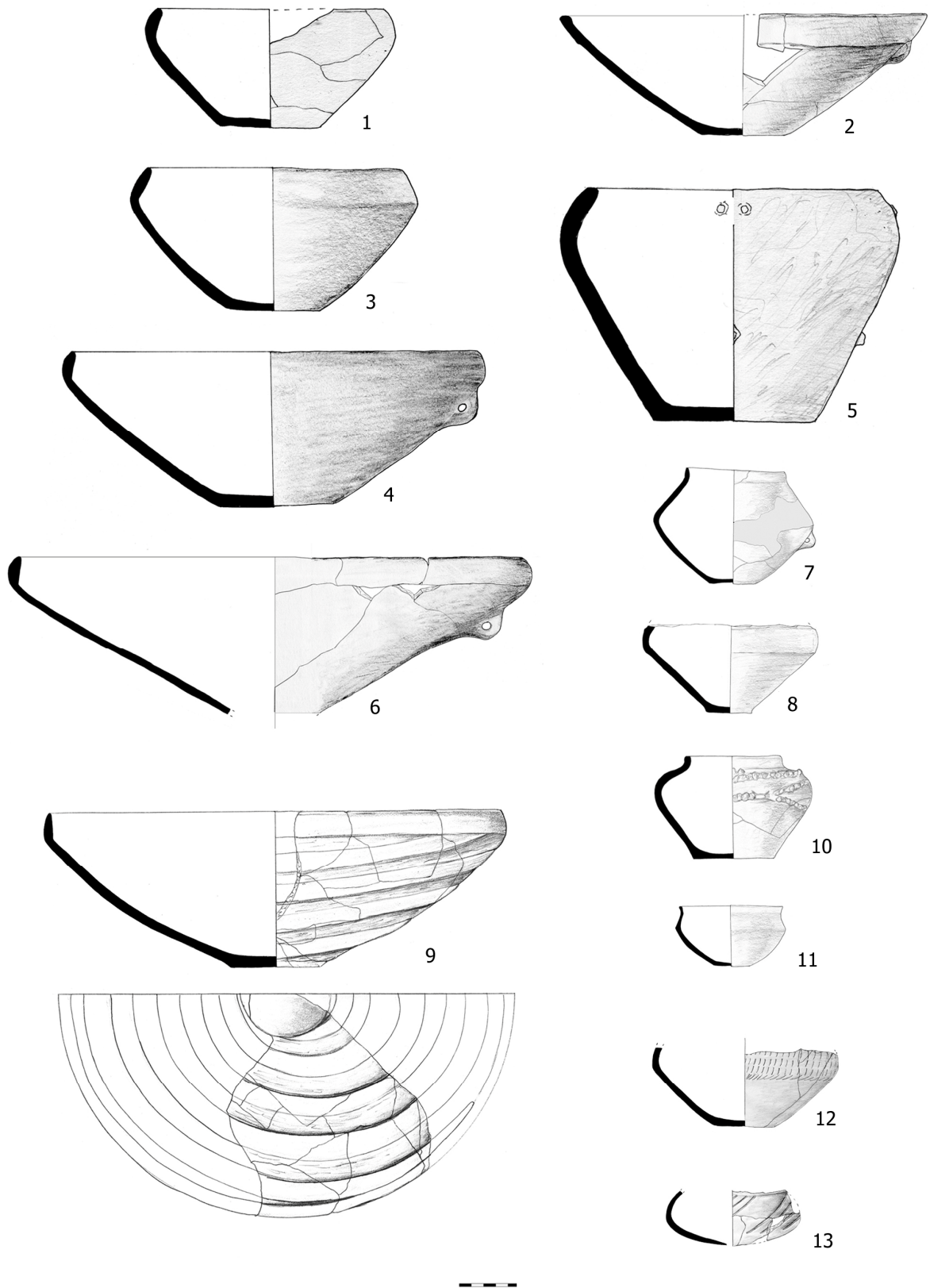
Planșa XI. Vase din locuințele L.1 (1-3, 5), L.15 (4) și L.16 (6, 7) (foto I. Torcică).

Vessels discovered in houses L.1 (1-3, 5), L.15 (4) and L.16 (6, 7) (photograph by I. Torcică).

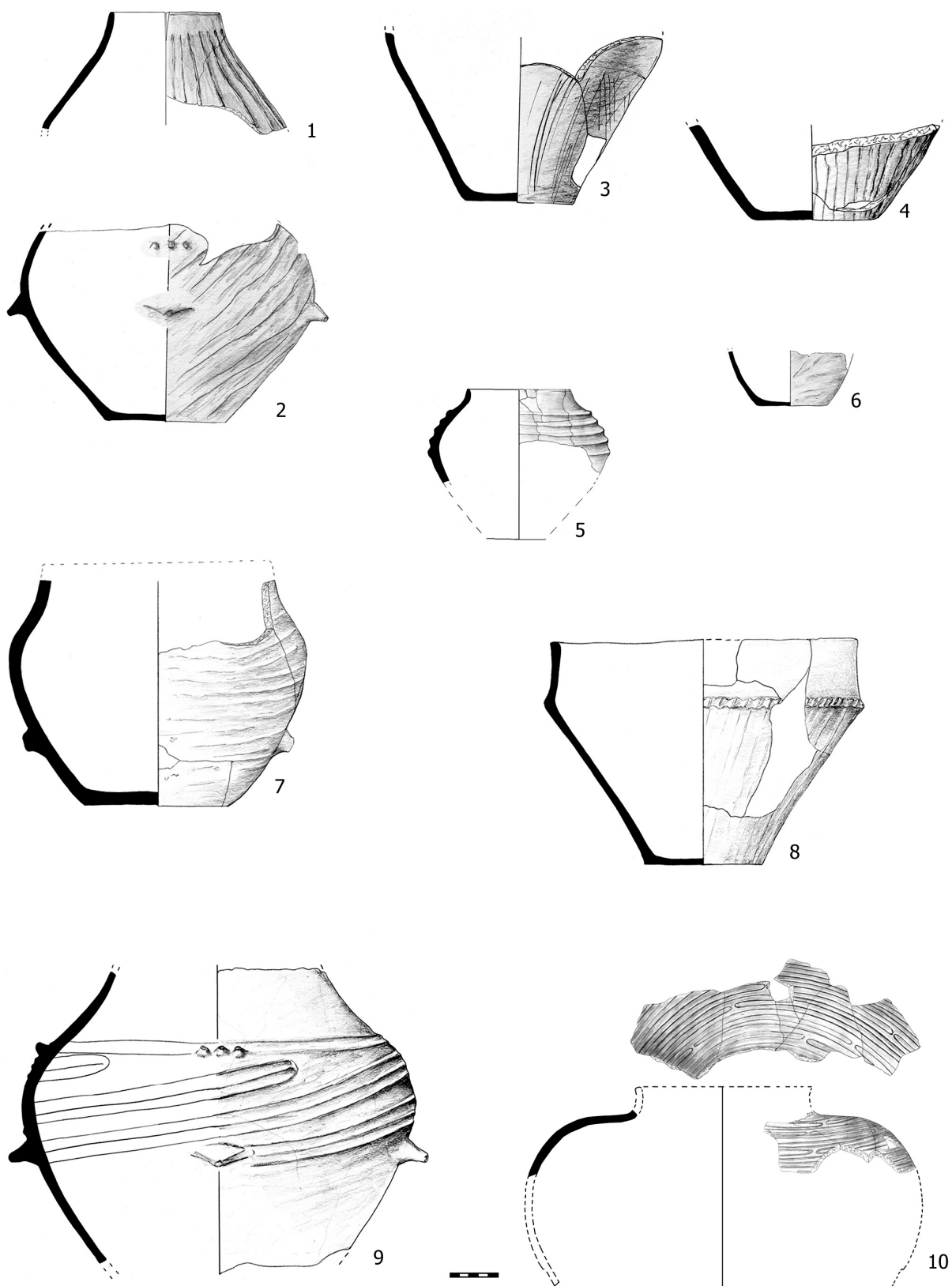
Plansa XII. Vase din pastă grosieră din locuințele L.6 (1, 10), L.13 (7), L.14 (2, 3, 6, 8, 9, 11) și L.16 (4, 5) (desene I. Torcică).

Coarse fabric vessels discovered in houses L.6 (1, 10), L.13 (7), L.14 (2, 3, 6, 8, 9, 11) and L.16 (4, 5) (drawings by I. Torcică).

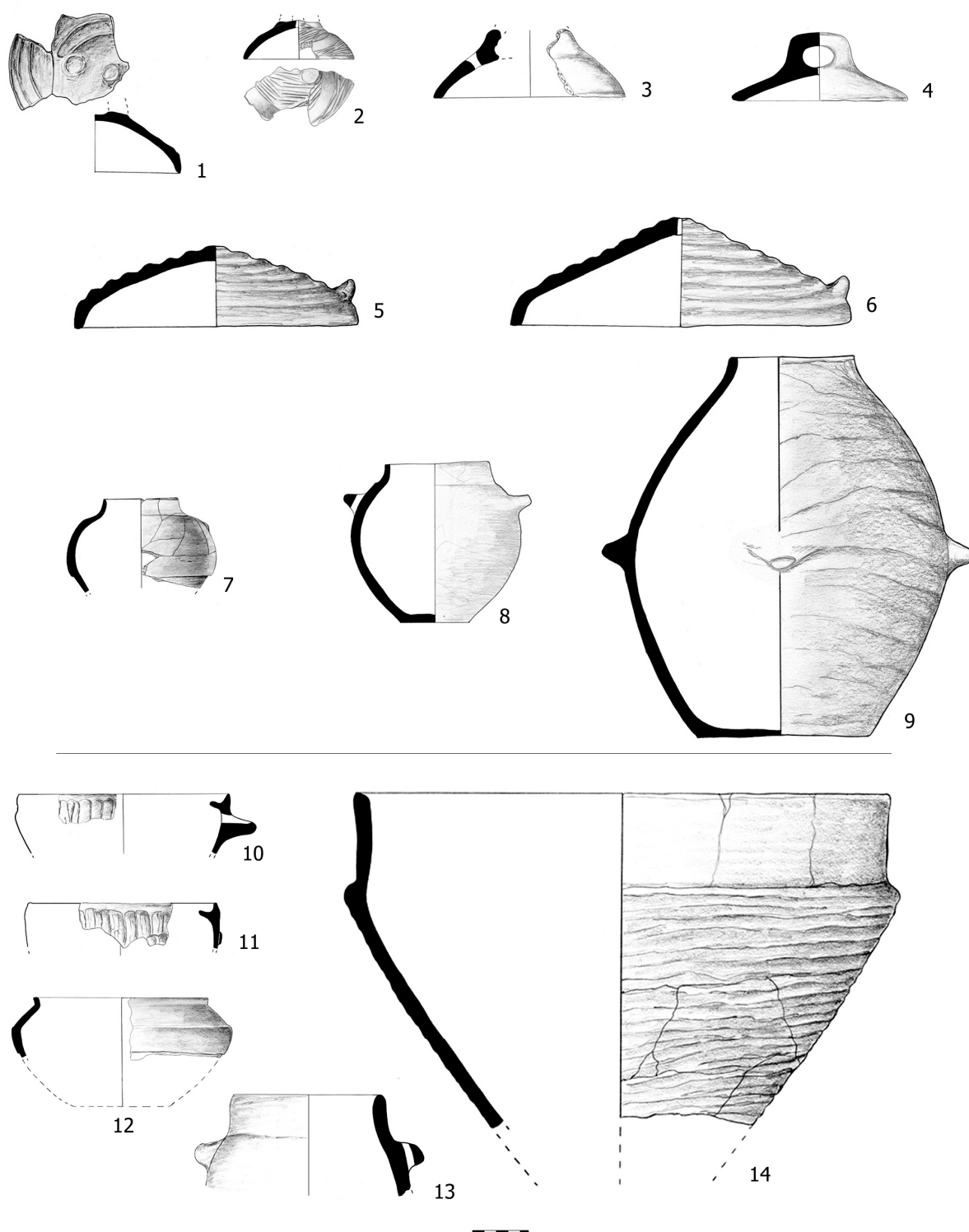

Plansa XIII. Vase din locuințele L.1 (1-8, 10-13) și L.2 (9) (desene I. Torcică).

Vessels discovered in houses L.1 (1-8, 10-13) and L.2 (9) (drawings by I. Torcică).

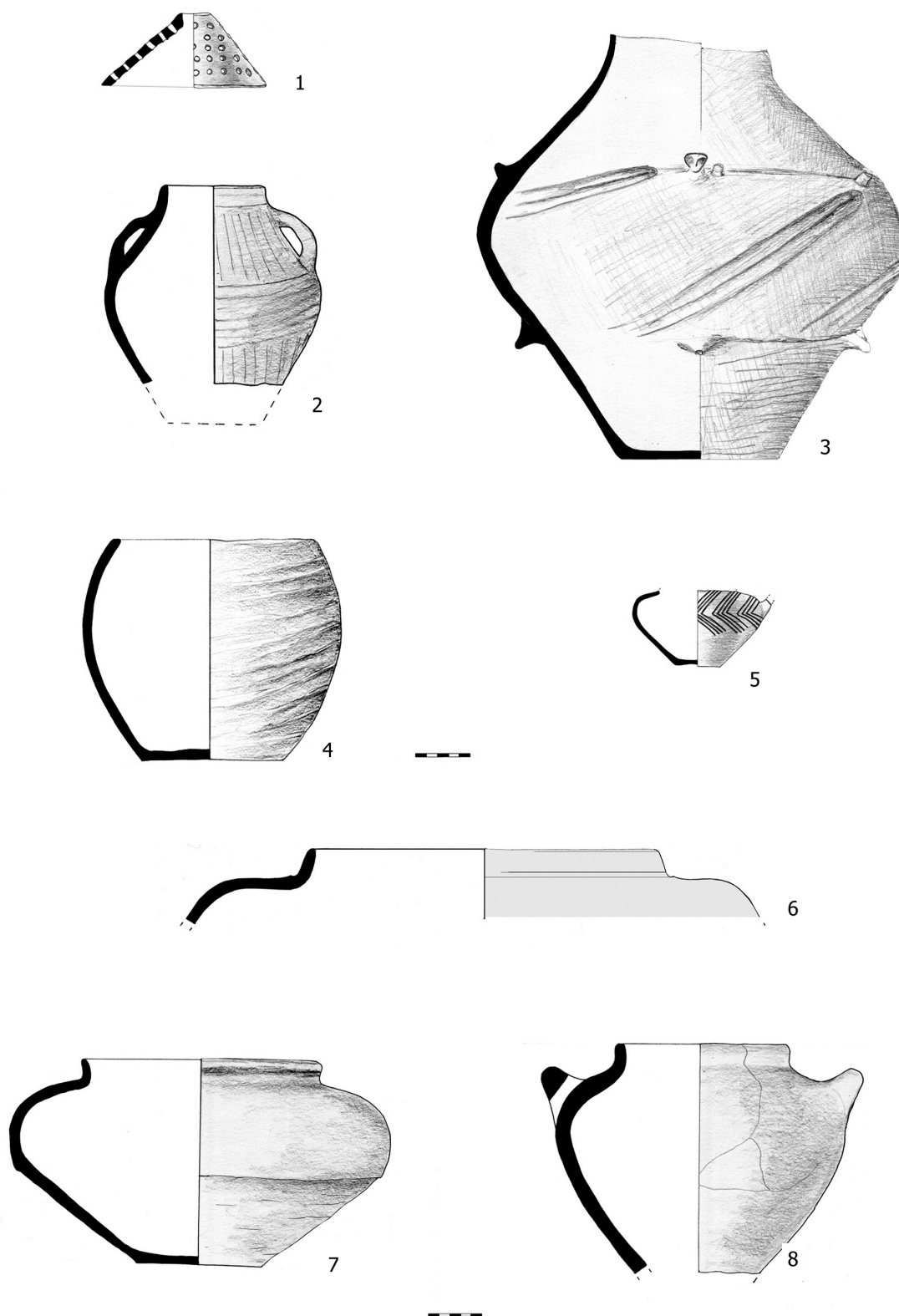

Planșa XIV. Vase din locuința L.1 (desene I. Torciță).
 Vessels discovered in house L.1 (drawings by I. Torciță).

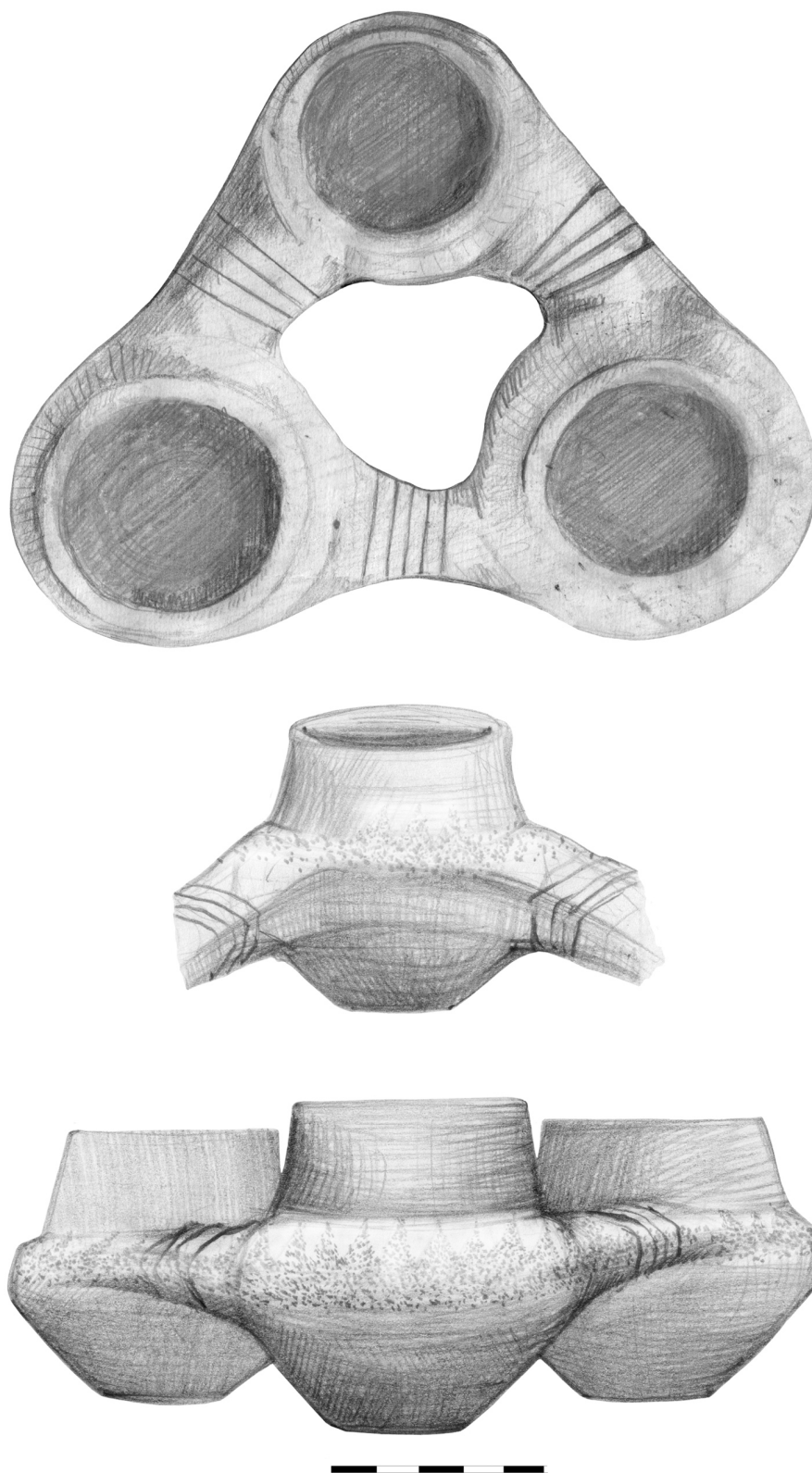
Planșa XV. Vase din locuințele L.1 (1-9) și L.2 (10-14) (desene I. Torcică).

Vessels discovered in houses L.1 (1-9) and L.2 (10-14) (drawings by I. Torcică).

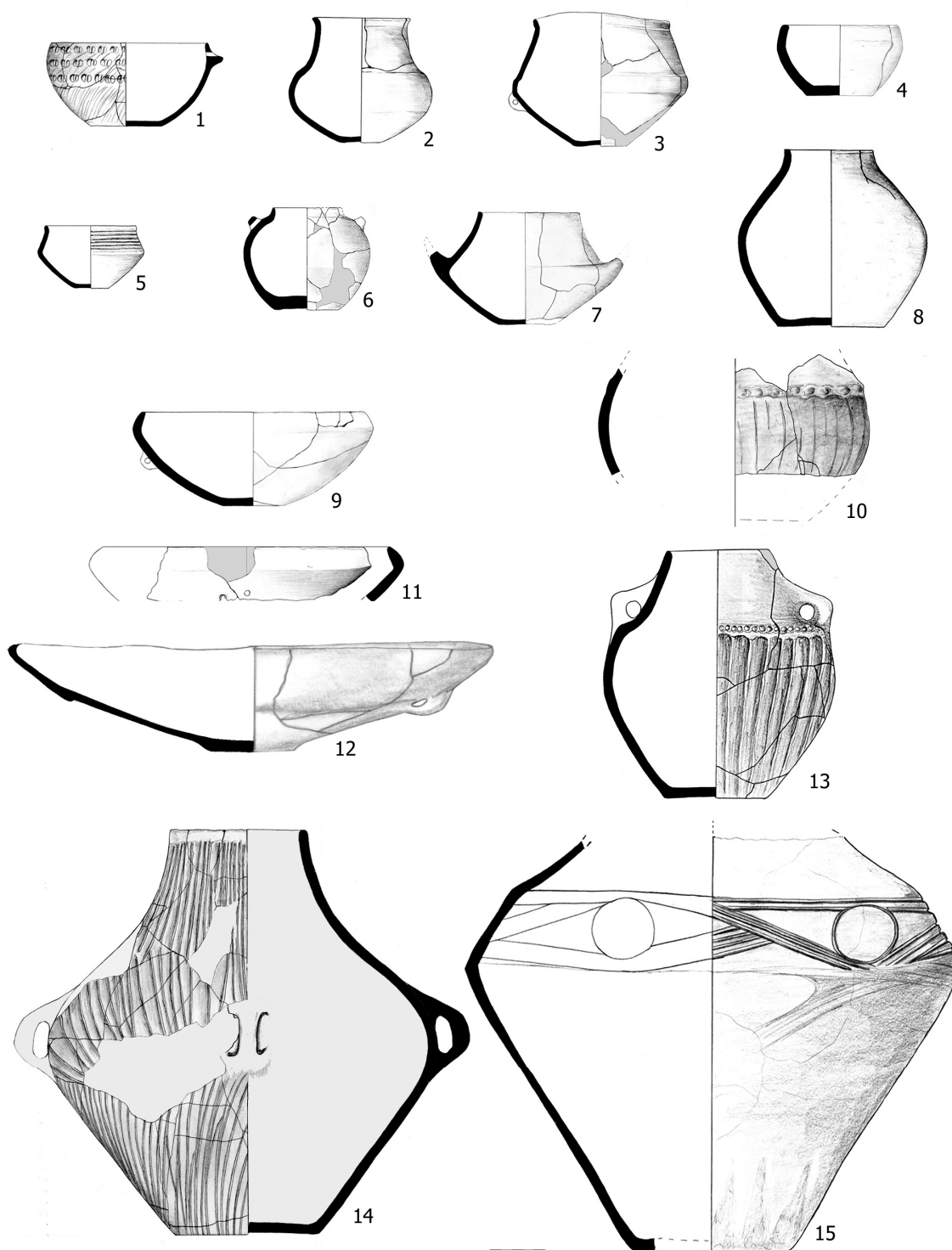
Planșa XVI. Vase din locuințele L.3 (6-8), L.4 (1, 3, 4) și L.6 (2, 5) (desene I. Torcică).

Vessels discovered in houses L.3 (6-8), L.4 (1, 3, 4) and L.6 (2, 5) (drawings by I. Torcică).

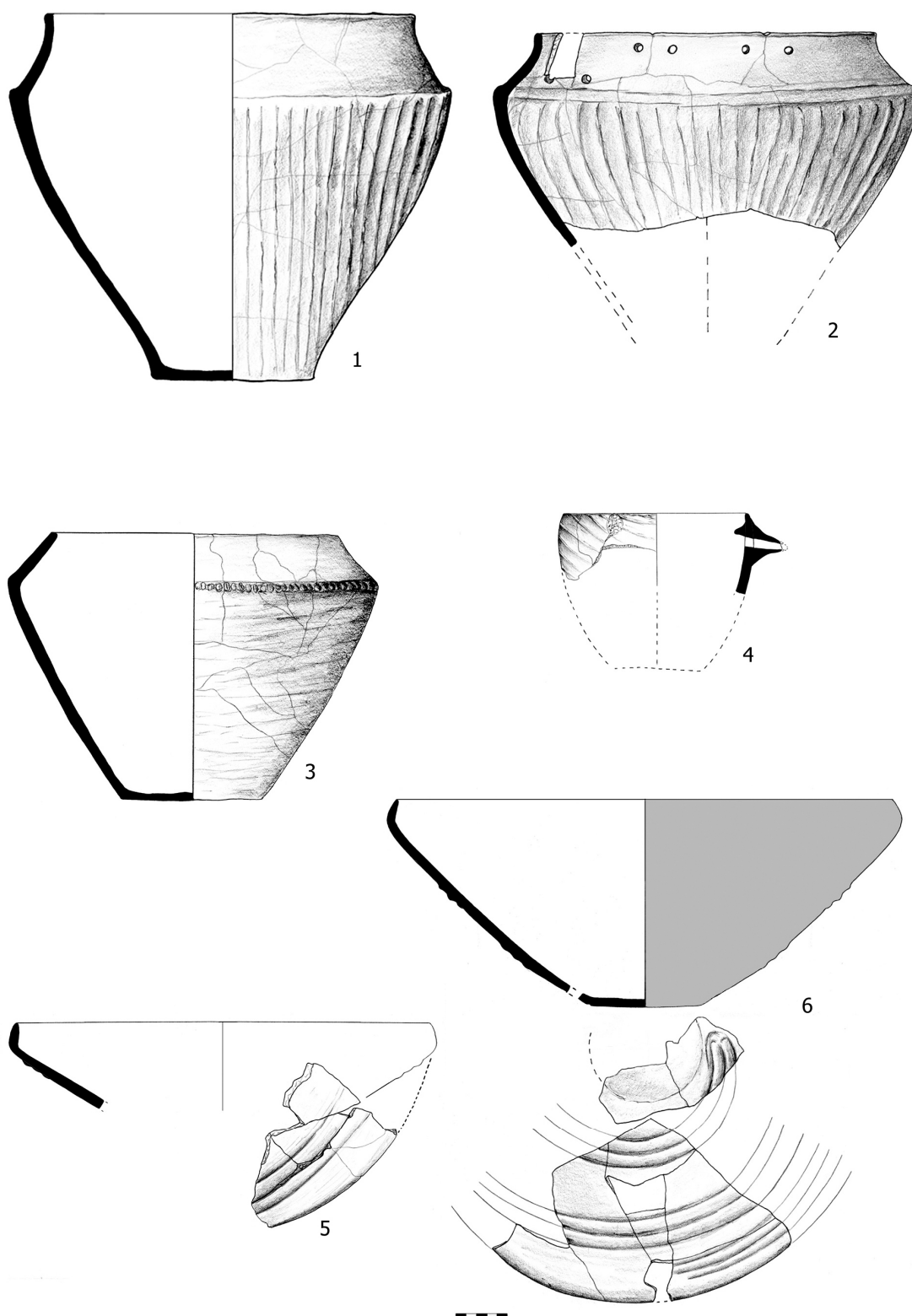
Planșa XVII. Vasul triplu din locuința L.6 (desene C. Dănilă).

The triple twin vessel discovered in house L.6 (drawings by C. Dănilă).

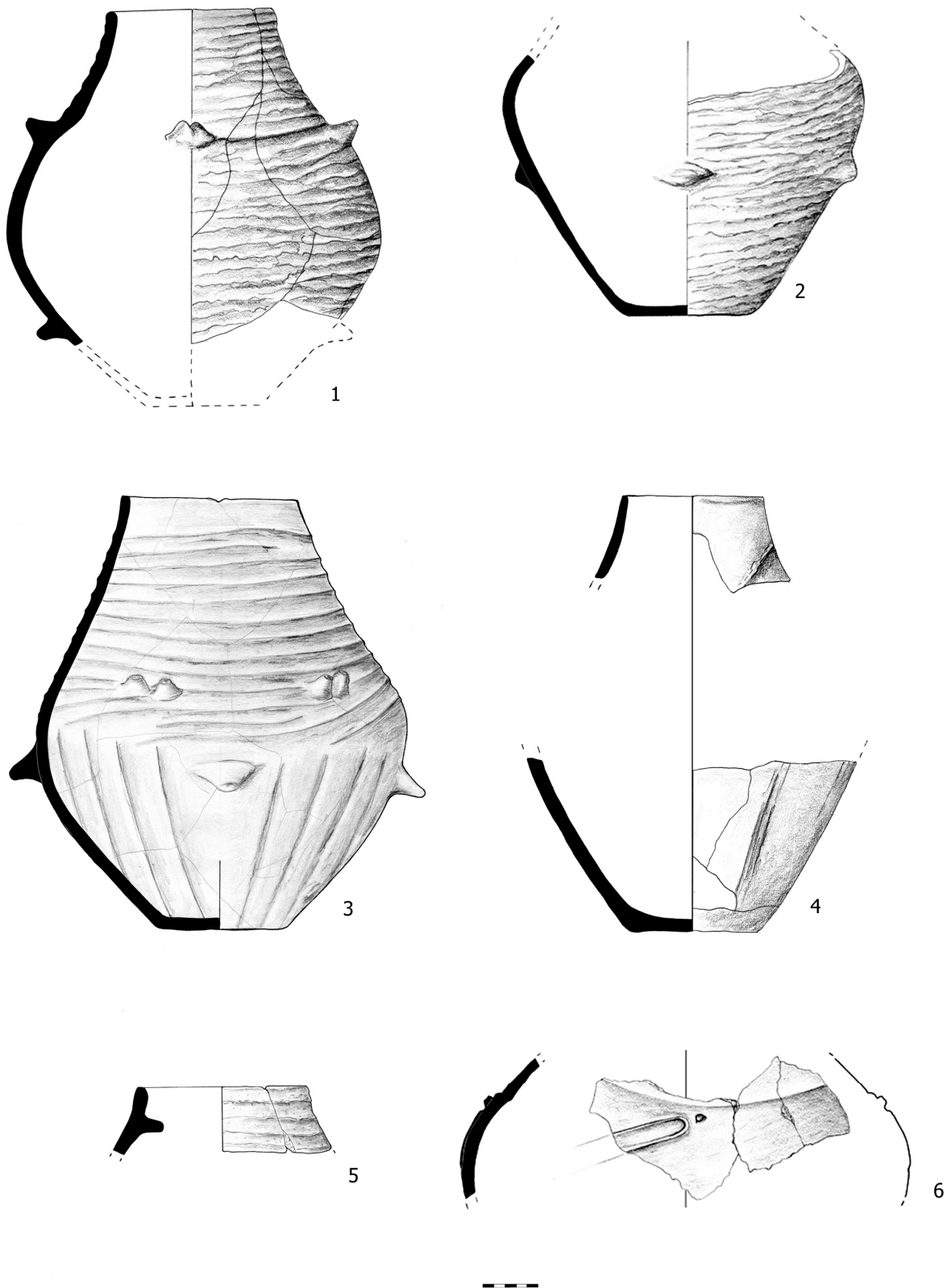
Planșa XVIII. Vase din locuința L.13 (desene I. Torciță).

Vessels discovered in house L.13 (drawings by I. Torciță).

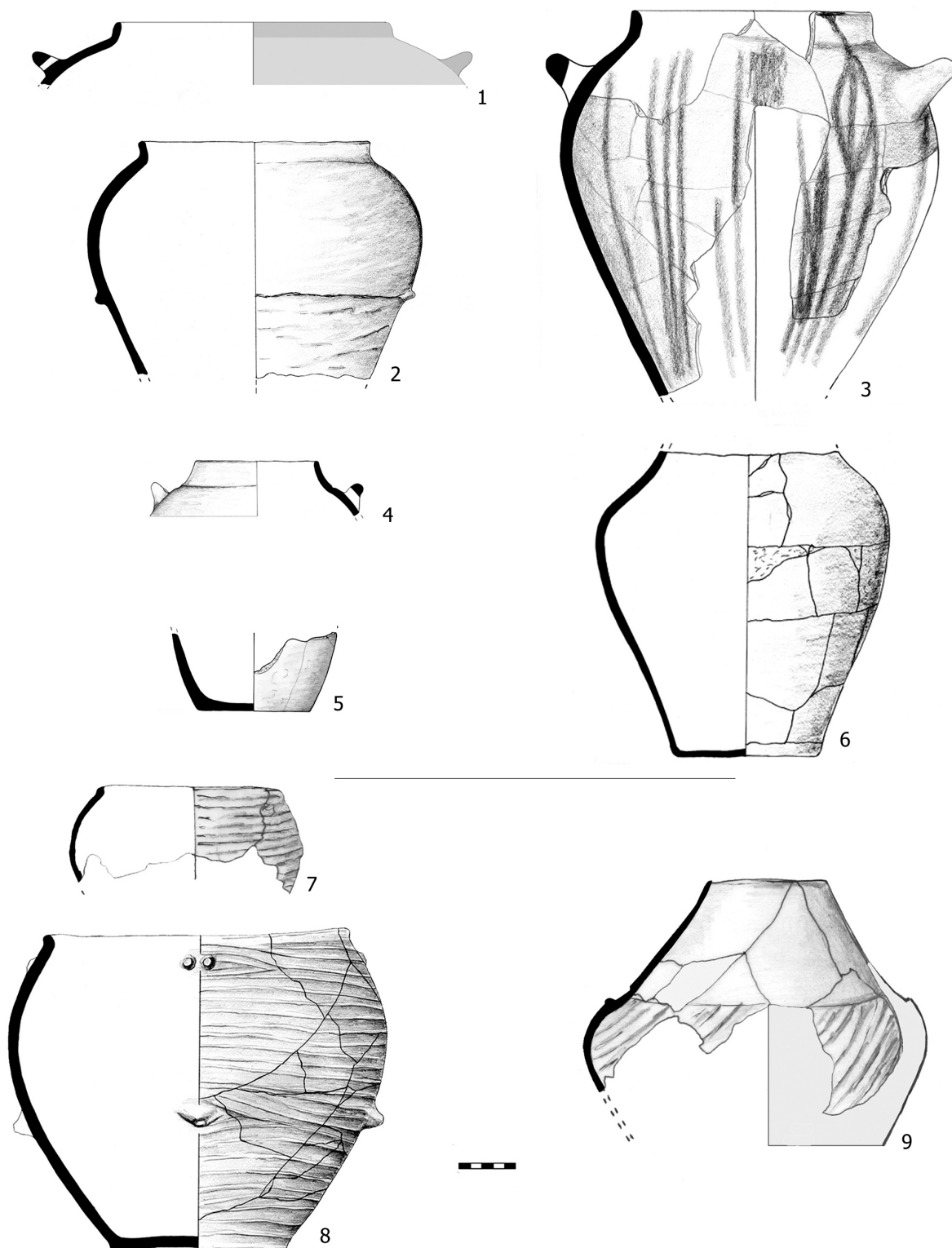
Planșa XIX. Vase din locuința L.13 (desene I. Torciță).

Vessels discovered in house L.13 (drawings by I. Torciță).

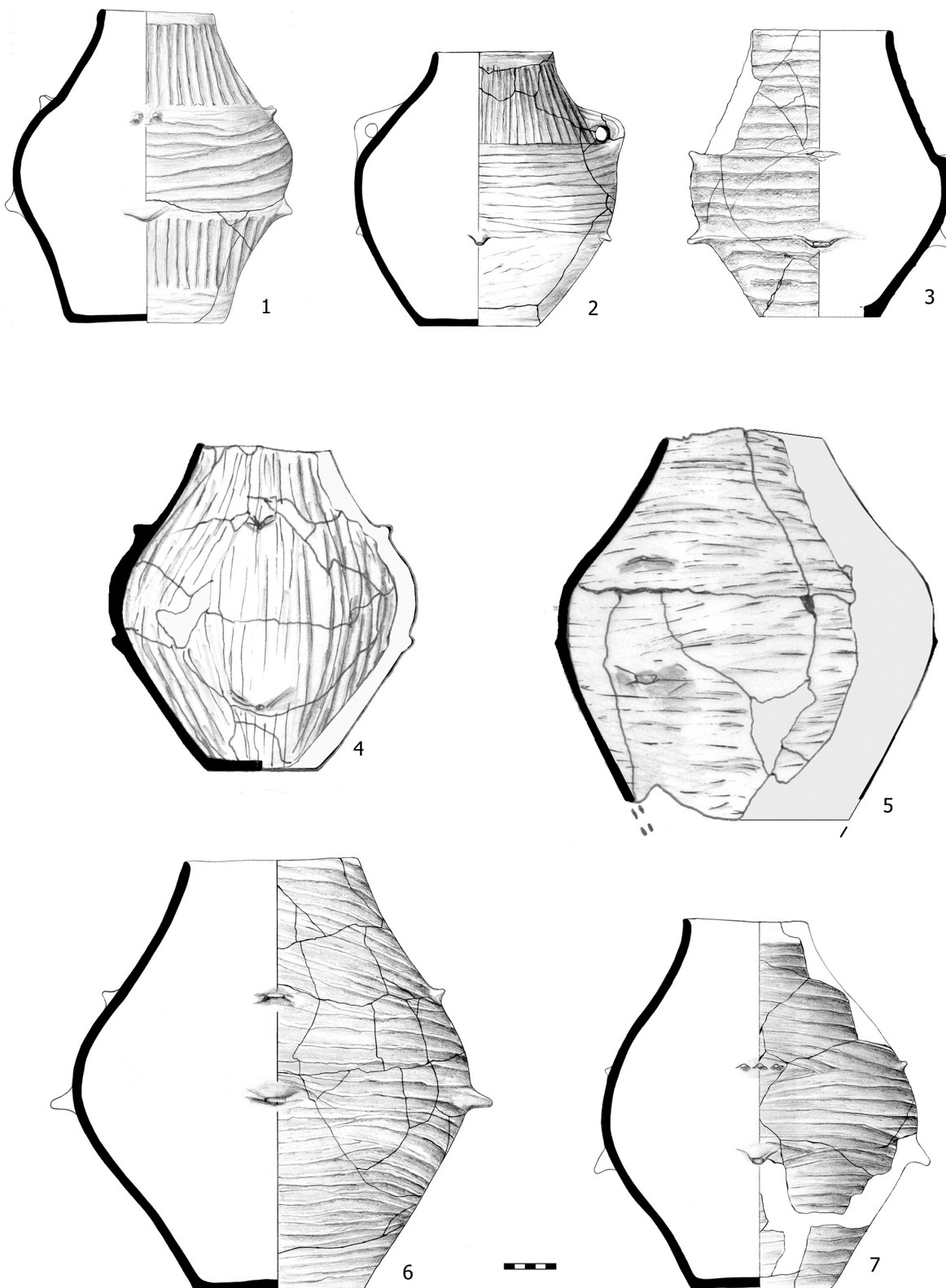
Planșa XX. Vase din locuința L.13 (desene I. Torciță).

Vessels discovered in house L.13 (drawings by I. Torciță).

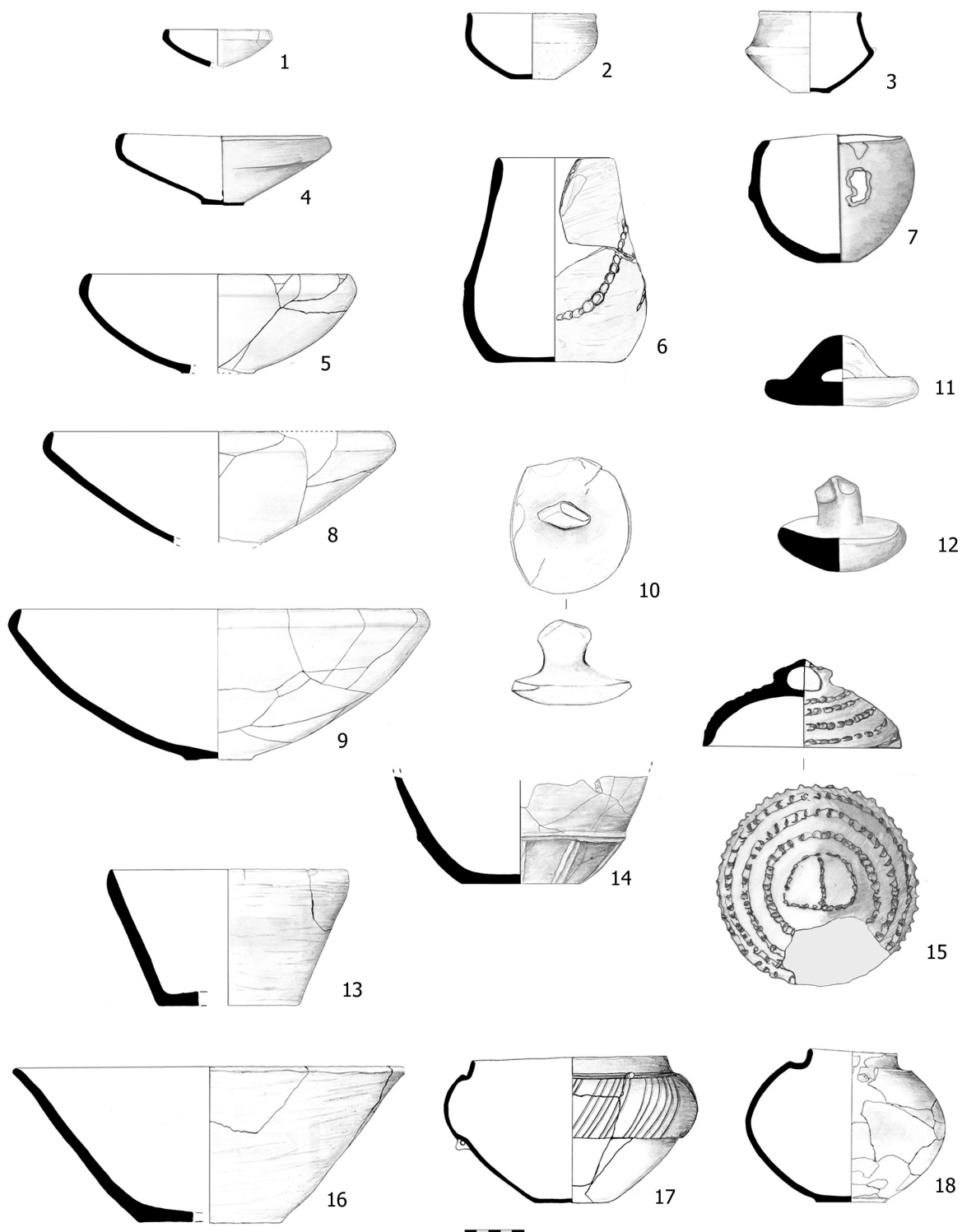

Planșa XXI. Vase din locuințele L.13 (1-6) și L.14 (7-9) (desene I. Torcică).

Vessels discovered in houses L.13 (1-6) and L.14 (7-9) (drawings by I. Torcică).

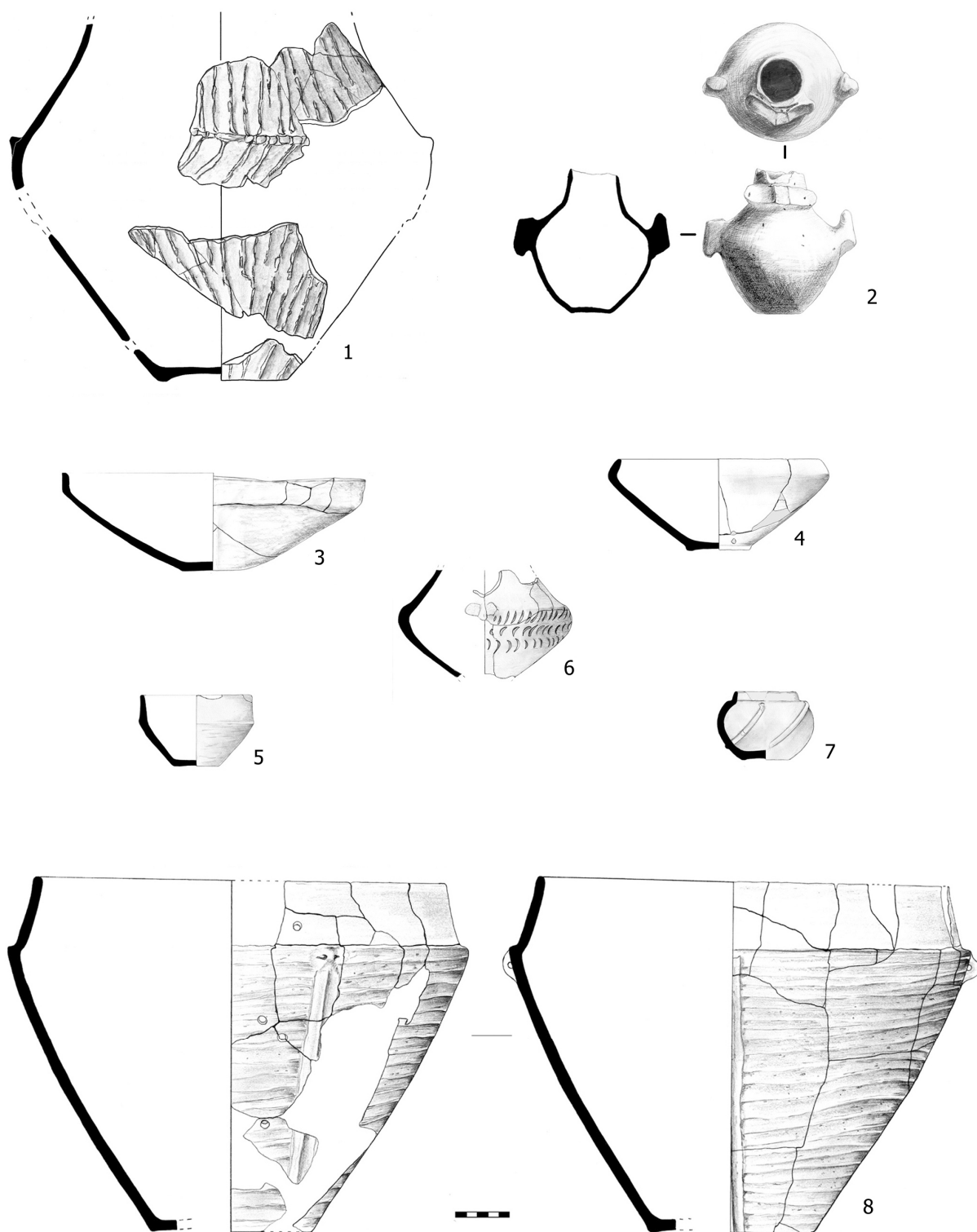

Planșa XXII. Vase din locuința L.14 (desene I. Torcică).
Vessels discovered in house L.14 (drawings by I. Torcică).

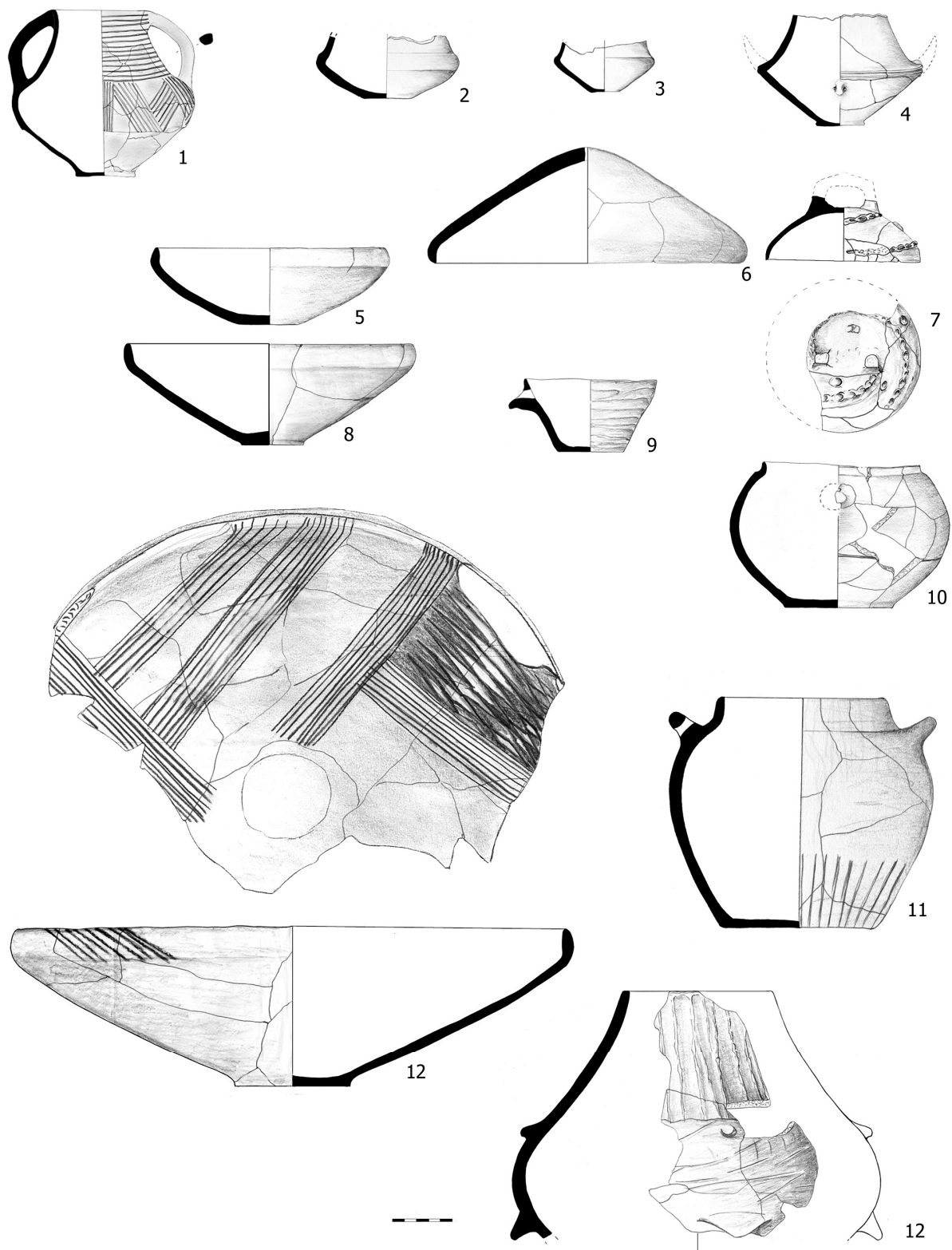
Planșa XXIII. Vase din locuința L.14 (desene I. Torcică).

Vessels discovered in house L.14 (drawings by I. Torcică).

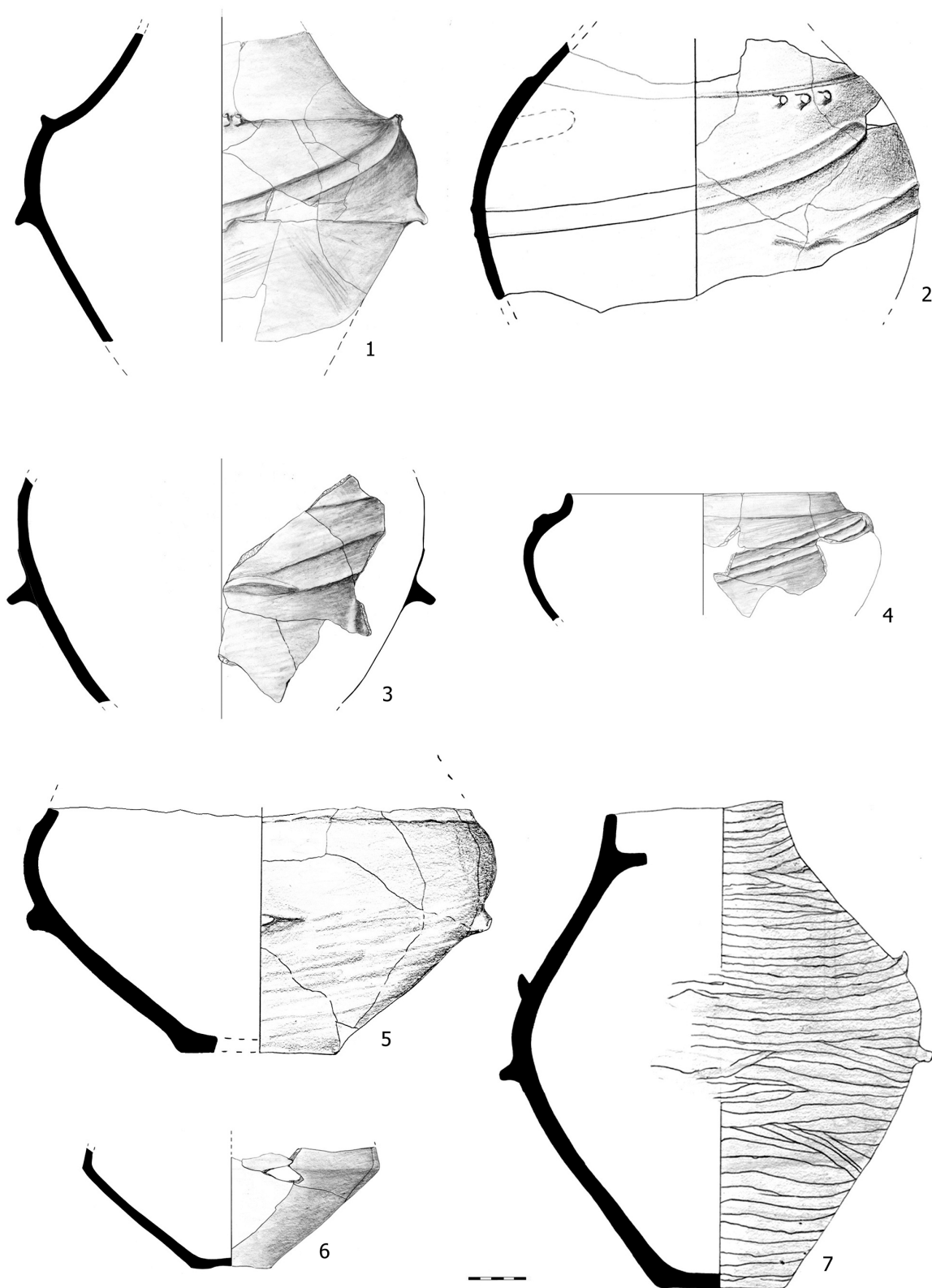
Planșa XXIV. Vase din locuința L.15 (desene I. Torcă - 1, 3-8 și C. Dănilă - 2).

Vessels discovered in house L.15 (drawings by I. Torcă - 1, 3-8 and C. Dănilă - 2).

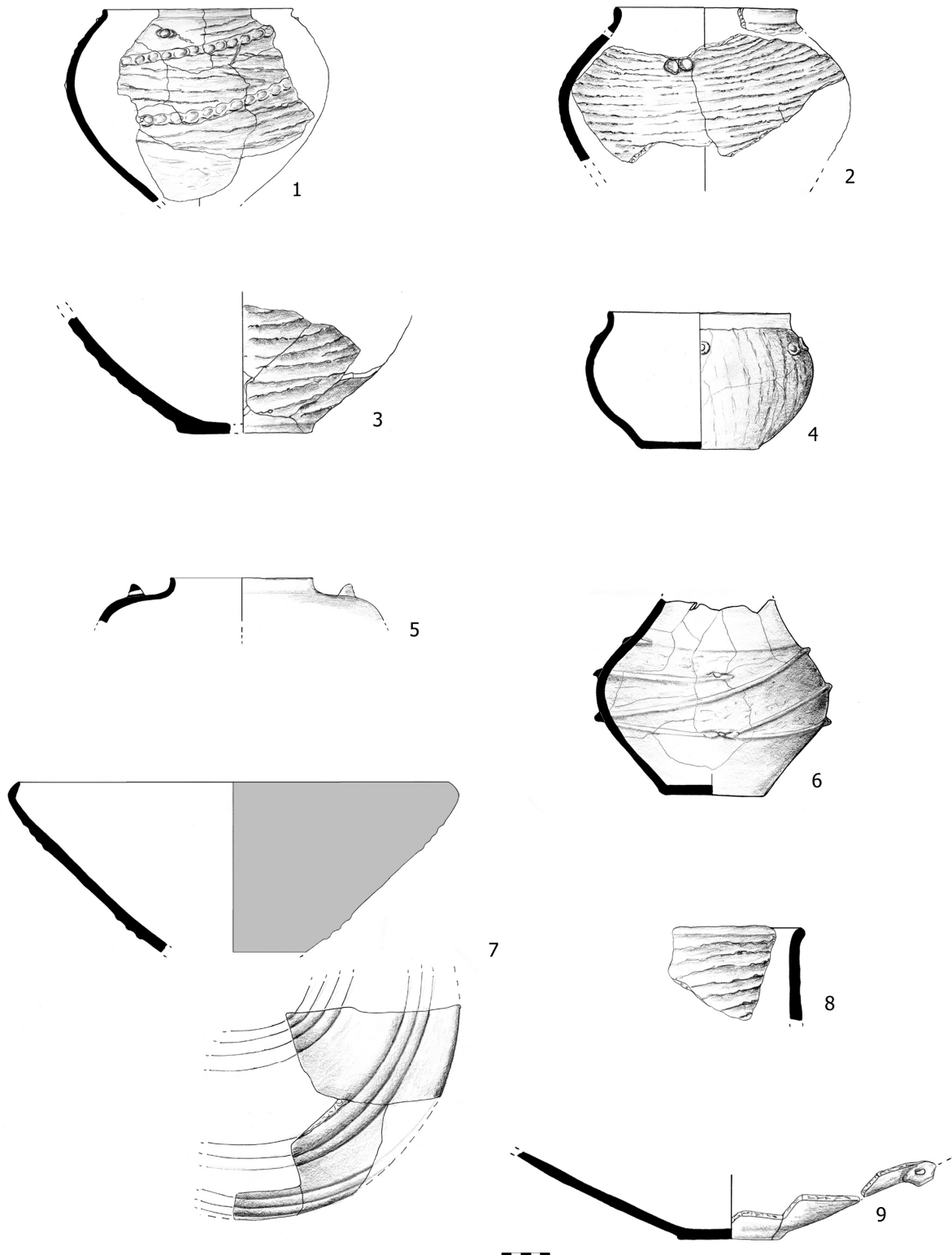

Planșa XXV. Vase din locuința L.16 (desene I. Torcică).

Vessels discovered in house L.16 (drawings by I. Torcică).

Planșa XXVI. Vase din locuința L.16 (desene I. Torciță).
Vessels discovered in house L.16 (drawings by I. Torciță).

Planșa XXVII. Vase din locuința L.16 (desene I. Torcică).

Vessels discovered in house L.16 (drawings by I. Torcică).